

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Marselisborg

Kostskole.

1899

MARSELISBORG KOSTSKOLE
1899.

Olaf Gudme.
Cand. theol.
Skolens Bestyrer.

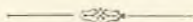
Nogle spredte Optegnelser

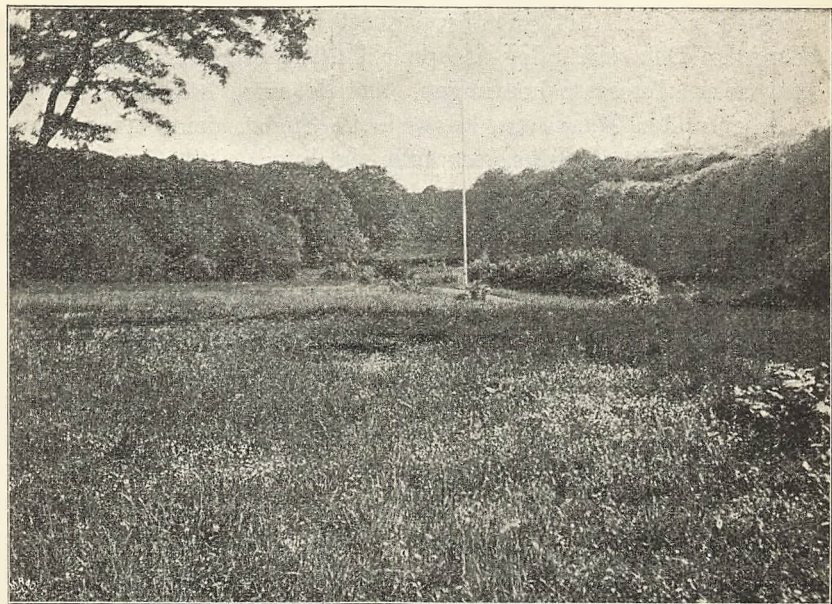
om

Marselisborg og dens Besiddere

af

Hans Sørensen,
Cand. phil.

Brudstykker af Marselisborgs Historie.

I.

Efterfølgende Fremstilling gør ingenlunde Fordring paa at give en fuldstændig »Marselisborgs Historie«, ja ikke engang en fyldestgørende sammenhængende Oversigt over de vekslende Tider i Gaardens Historie. Det ligger allerede i Overskriftens Ord. Hvis derfor nogen i det følgende skulde vente at finde noget interessant historisk eller topografisk, vil han blive skuffet. Hvad der her kan fremstilles, er efter al Sandsynlighed gamle og kendte Ting for enhver, der blot i ringe Grad har syslet med de Sider af Historien og Kulturhistorien. De benyttede Hjælpemidler ere kun meget almindelige og staa aabne for alle, for Historikeren saavel som for Lægmanden. Det hele er kun en Art Samler-

arbejde, der har lignende Berettigelse til at være til som ethvert Arbejde af den Art, nemlig paa eet Sted at fremstille enkelte adspredte Dele uden dog at opnaa Fuldstændighed. Og hvis det kan vække Interesse hos nogen, maa det være hos dem, der paa en eller anden Maade ere knyttede til Stedet, dem, der ved personlige Minder og Interesser føle sig bundne til Gaarden eller den Skole, der nu findes der.

Det er til dem, nærværende Fremstilling henvender sig uden mindste Krav paa selvstændig historisk Værd.

For den, der til daglig opholder sig eller færdes paa Marselisborg Gaard, ligger det nær at stille det Spørgsmaal: »Hvad er her hændet i Fortiden? Er der paa denne gamle Gaard foregaaet Begivenheder, der have historisk Betydning?« Men det Svar, en blot foreløbig Undersøgelse heraf giver, er ikke meget tilfredsstillende. Dette være straks sagt. Der er paa Marselisborg ikke foregaaet Begivenheder, der have grebet ind i Landets Historie, saaledes som Tilfældet er med enkelte andre ældre Gaarde. Her har heller ikke levet berømte Personligheder, hvis Navne endnu have Værd og Klang i Folkets Øren. De enkelte kendte Navne, som kunne opvises, høre ikke til de betydningsfulde, hverken i Fredens eller Krigens Idrætter. Det synes, som om Aarhusgaard eller Havreballegaard, som det forhen hed, har været endogsaa meget lidt fremtrædende i denne Retning. I hvert Fald give de Kilder, der nærmest maatte adspørges her, kun meget sparsomme Oplysninger. Der er intet Arkiv paa Godset, og der har næppe nogensinde været noget, — medmindre man vil holde paa det meget usandsynlige, at det totalt er forsvundet. Nogle Regnskaber af meget sen Datum — fra vort Aarhundredes Midte — er alt. Vore offentlige Arkiver give kun faa Oplysninger. Det er Regnskaber, Skøder, Kontrakter, Skifteattester, Forligs- og Fæsteprotokoller og lignende Sager, som findes i Provinsarkivet i Viborg. At slige Ting vil have Værd, naar en samlet Fremstilling af Marselisborgs Historie skulde (eller kunde) gives, benægter ingen, men det er kun supplerende Oplysninger, der kan faas heraf, Ting, der have Betydning, naar man havde en fuldstændig Oversigt over Gaardens Historie liggende skrevet foran sig. Kirke-

bøgerne fra Viby Sogn have ligeledes kun dette udfyldende Værd.

Det er muligt, at en grundigere Undersøgelse end den, jeg har haft Lejlighed og Evne til at gøre, engang vil frembringe et bedre og fyldigere Resultat. En trofast og taalmodig Samlerflid kan maaske høste god Løn her, og nu da Marselisborg hører til Aarhus By, er der eller kan der maaske findes den, hven et saadant Arbejde ikke laa fjærnt.

Her nødes jeg af de nævnte Grunde til at holde mig til de historiske Kendsgerninger, der som sagt ere let tilgængelige, — det vil sige, hovedsagelig knytte denne kortfattede Fremstilling til Navnene paa den Række Mænd, der i Tidernes Løb have været Lensmænd paa Havreballegaard eller Ejere af Marselisborg.

Gaarden har rimeligvis altid ligget, hvor den nu ligger, men der er ingen Levninger tilbage af de ældste Bygninger, ingen af disse alentykke Mure eller Rester af Grundmuringer, der findes f. Eks. i Ruiner af danske Borge og Gaarde. Det eneste, der kunde minde om dette, skulde være de ejendommelige »Terrasser«, der findes i Haven endnu. De hæve sig over hverandre paa en Maade, der let leder Tanken hen paa en gammel Befæstning. Som en Dækning for den nuværende, lavt liggende Hovedbygning hæve de sig stærkt ud mod Søsiden og falde pludselig af mod Engen ved Stranden, saaledes som det let kan ses fra Landevejen langs Havet. Ogsaa mod den Side, hvor nu Skoven ligger er der Forhøjninger, dog jævner og blødere, saa at Hovedbygningen ligger friere til den Kant. Derimod findes der ingen Spor af den Art ind imod Byen, og skønt Markerne Vest for Gaarden ligge højere end Bygningerne, synes Stigningen dog mere at skyldes Naturen end Menneskeværk. En grundig Undersøgelse af, om de nævnte Stigninger virkelig ere, hvad de se ud til at være, Resten af en gammel Befæstning, var nok værd at foretage. Derimod ere de mange Damme, der i en vis Orden ligge om Gaarden, ikke saadanne Levninger. Det er gamle Karpedamme.

De nuværende Bygninger ere historisk set ikke særlig gamle. Den ældste Del skal efter Sigende være et gammelt, smalt Portrum

i Materialgaarden. Fra hvilken Tid det skriver sig, vides ikke. Der er nu opført en Mur tværs gennem Porten, saa at der er fremkommet et Skur og et blindt Portrum. Der siges, at der i sin Tid under denne Port har været en Grav eller Grøft, hvad man vil kalde det, med Afløb ud til Stranden — en Omstændighed, som, hvis det er Tilfældet, atter kunde lede Tanken hen paa en fordums Befæstning. Hvis den omtalte Port har været Indkørsel til Gaardens Hovedfløj, maa denne naturligvis have ligget helt anderledes end nu.

Godsets Jorder tilhørte i den katolske Tid Bisperne i Aarhus. Rimeligvis har der i denne Gaardens ældste Tid ikke været nogen særlig Hovedbygning; Byen laa for nær, til at Bispen behøvede Bolig derude, og dette kan atter forklare, at der ikke findes Arkiv eller Efterretninger om nogen Gaard fra denne Tid. Bispen styrede sine Ejendomme fra sin Gaard i Aarhus og ude paa selve disse har der saa kun været Ladebygninger og Bolig for en Forvalter. Disse have altsaa i saa Tilfælde udgjort det ældste »Marselisborg«.

Der er selvfølgelig ikke Anledning til her at omtale nogle af de katolske Bisper, da de vel næppe nogensinde have boet paa Ejendommen. Dennes Historie kan egentlig først siges at begynde i Aaret 1536 — for saa vidt det er muligt og tilladeligt at nævne et bestemt Aarstal — da ved Reformationen Bispegodset tilfaldt Kronen. Af dette oprettedes i det nævnte Aar Lenet Aarhusgaard med 7 Herreder: Hasle, Vesterlisbjerg, Støvring, Onsild, Nørrehald, Hads og Ning, samt Stiftet.*) I Begyndelsen af 1540'erne lagdes hertil en Del af det gamle Havreballegaards Amt (Vorherred), og omtrent ved denne Tid er vel sagtens ogsaa bleven opført en særlig Hovedbygning ved Ladebygningerne til Bolig for den kongelige Lensmand.

Lenet var et Regnskabslen, Len paa Genant, d. v. s. Lensmanden indsendte alle Lenets Indtægter til Righofmesteren, efter at han først havde trukket sine Omkostninger og Udgifter fra; til Gengæld fik han en aarlig Løn, Genant. I Modsætning til

*) Erslev: Danmarks Len og Lensmænd i 16. Aarh. S. 41.

Indehaveren af Afgiftslen, der fik alle Lenets Indtægter mod en fast, men ringe Aarsafgift, var Lensmanden paa Genant egentlig kun en lønnet, kongelig Embedsmand, — for Kronen den heldigste Ordning af Lensforholdet. Efter Erslev have næsten alle Lensmændene paa Havreballegaard lige til 1660 staaet i dette Forhold til Kronen; men da det ikke var noget lille Len, have Lensmændene sikkert nok forstaaet at klare sig. *) Sammenlignes det med andre jyske Len, ses det, at kun Aakær og Hald vare større, Kalø, Skanderborg og Silkeborg omtrent lige saa store.

Den første Lensmand, der altsaa modtog Lenet 1536, var Peder Ebbesen Galt. Han var dengang en i flere Henseender kendt Mand. Kort i Forvejen var han bleven optagen i Rigsraadet af Kristian III., hvis tro Mand og Tilhænger han var. Som Følge af en bitter Strid med Kristian II., der havde frataget ham hans Len Næsbyhoved ved Odense, var han bleven ført lige over i Rækken af denne Konges Modstandere og Fjender og havde sluttet sig til Frederik I. I Grevefejden havde han spillet en fremtrædende Rolle og var af Hertug Kristian bleven sat til at forsvare Randers mod Skipper Clement og de oprørske Bønder; og da Hertugen senere blev Konge, satte han Peder Ebbesen

- *) Forholdet kan ses af en Liste over Lenenes visse Rente i Kristian III.s Tid, som Erslev l. c. anfører efter Dsk. Saml. 88, og som ogsaa afskrives her. Den er fra Aaret 1540, altsaa paa den Tid, da Lenet oprettedes, og er for Aarhusgaards Vedkommende saaledes:

Penge	Rug, Td.	Byg, Td.	Havre, Td.	Smør, Td.
377 Mk.	749.	835.	836.	59.
Honning, Td.	Okser	Køer	Svin	Faar og Lam
19.	10.	10.	455.	401.
		Gæs	Høns	
		164.	307.	

Til Sammenligning anføres Genanten til Lensmændene paa Regnskabslenene for Aaret 1541.

Penge	Rug, Td.	Byg, Td.	Havre, Td.	Smør, Td.
200 Mk.	749.	288.	360.	12.
	Køer	Svin	Faar og Lam	Gæs
	20.	200.	1450.	150.
				Høns
				200.

I Aaret 1650, 10 Aar før Lenets Inddragelse, var Genanten til Lensmanden paa Aarhusgaard ansat til 2074 Daler, hvoraf blev udbetalt 1576 Daler,

til i Forening med en anden Adelsmand at udøve Straffen over den oprørske jydsk Almue. Her var Peder Ebbesen rette Mand paa rette Plads; han kendte ikke meget til Mildhed og Skaansomhed, men udførte sit Hverv med stor Strenghed og Haardhed, ligesom han ogsaa ellers i hele sin Færd viser sig som en haard og hensynsløs Mand. Sit Hverv udførte han altsaa, men det skaffede ham mange Fjender og mange Stridigheder og Retstrætter. Kristian III. belønnede ham som sagt ved at optage ham i Rigsraadet og overdrage ham Aarhusgaard i Len. I disse Stillinger kom han igen til at spille en Rolle ved Ordningen af de mange nye Forhold i den kommende Tid efter 1536, f. Eks. ved adskillige Lejligheder som Dommer. Han forstod at drage stor personlig Fordel af sine Bestillinger og synes ikke at have lagt synderlig Baand paa sin store Havesyge. Han blev beskyldt for mange slemme Ting; man sagde, at han havde nedbrudt en hel Del Kirker i Aarhus Stift for at faa fat i Bygningsmaterialet; han bemægtigede sig Jorder, han aldeles ingen Ret havde til uden den stærkeres tvivlsomme Ret; og man vidste ogsaa at fortælle, at den gudsforgaaene Lensmand havde myrdet sin Svigerfader, Gjerd Nielsen Drefeldt. Og skønt han havde mægtig Slægt — f. Eks. besvogret med den bekendte Adelsmand Mogens Gjõe, — og havde ydet Kongen god Tjeneste, lod dog denne efter Peder Ebbesens Død rejse Sag mod hans Arvinger paa Grund af Beskyldningerne om de store Fordele, han havde vundet ved saa rask at rive Kirkerne ned. Dog kom der intet ud af Klagen, da Kongen frafaldt Tiltale. Men store Ejendomme efterlod Hr. Peder sig. Han var en af sin Tids rigeste Adelsmænd og ejede en hel Række store Herregaarde: Skrumstrup (det senere Vilhelmsborg) ved Aarhus, Rudbjærggaard paa Laaland, Sellebjærg paa Fyen og endnu flere Ejendomme i Jylland og i Skaane. Mest opholdt han sig paa sin jydsk Gaard Tyrrestrup og viste sig her som andre Steder som en ualmindelig energisk, dygtig og oplyst Mand, der har indført ikke faa Forbedringer i Avlsbrug og Havedyrkning paa sine Ejendomme, men en haard Husbond var han stedse og i Hoverisager var han ikke at spøge med; det opretholdt han strengt.

Almuen yndede ikke en saadan Herre. Der gaar de samme Sagn om ham som om andre lignende haardhalsede Herremænd. Han havde længe ingen Ro i Graven, fortalte Folketroen om »den onde Hr. Peder«. Og til sidst gik det da, som man kunde formode: Fanden kunde ikke vente paa en saa kær Tjeners Død, men hentede ham selv i højstegen Person temmelig brat. Heldigvis foregik dette farlige Besøg dog ikke paa Havreballegaard, men paa Palsgaard, som Hr. Peder ogsaa ejede. Denne frygtelige Skæbne ramte Hr. Peder i Foraaret 1548. Den mere nøgterne Historie synes dog at hælde til den Mening, at han døde temmelig pludselig paa Hjemvejen fra et Rigsraadmøde i Kolding og efterlod sig ti, forholdsvis unge Børn og alle sine vidtstrakte Ejendomme. I Søvind Kirke Syd for Odder ligger han begravet. Hans Sønnesøn er den Admiral Peder Galt, som Kristian IV. lod henrette paa Grund af hans Uagtsomhed ved ikke at angribe den svenske Flaade, da den efter en Indespærring i Kieler Fjord brød ud og ulindret naaede rum Sø. Peder Galts gamle Slægt er en af de ældste danske Adelslægter og fremvise flere dygtige Mænd. Navnet Ebbesen skyldes den almindelige Brug af Fornavnet Ebbe i Familien; det blev næsten Slægtnavn. Vaabenfarven i denne »de gielde Galt'ers« Slægt er Sølv og blaåt. *)

Efter Peder Galts pludselige Død 1548 gik Aarhusgaard som Len over til Peder Bille Eskesen, der var Lensmand til 1554. Ogsaa han hørte til en meget kendt og anset Slægt; Billeætten har flere gode Navne at opvise, og Peder Billes hører ikke til de mindst agtede. Som Barn tegnede han ved sin Svaghed og Tungnemhed ikke til at skulle blive noget, men Tiden modnede hans naturlige, gode Evner. Han fik en omhyggelig Opdragelse og opholdt sig en Tid i Udlandet, ved Landgrev Philip af Hessens Hof. Efter sin Hjemkomst var han en kort Tid Lensmand paa Helsingborg, men fik saa 1548 Aarhusgaard i Forlening som Stifts-lensmand og holdt samme Aar Bryllup med en Datter af Oluf Rosenkrantz paa Vallø. Om hans Liv og Virksomhed paa Aar-

*) Om Peder Galt og hans Slægt se »Dansk biografisk Leksikon« V., Danmarks Adels Aarvog X. Til disse to Værker henvises her en Gang for alle som Hovedkilderne til Omtalen af de følgende Lensmænd.

husgaard vides ikke meget. Allerede 1554 ombyttede han dette Len med Holbækgaard og senere igen med andre, men da han 1556 var bleven Rigsraad, benyttede Kongen sig meget af hans Tjeneste i flere Retninger. Han var saaledes i Rusland 1559 i diplomatiske Ærinder; 1563 deltog han under Frederik II. i Erobringen af Elfsborg, og efter flere andre Oplevelser og Eventyr i Krigen — saaledes en Indespærring i Ystad, hvor oprørske Landsknægte holdt ham og andre Rigsraader fangne — deltog han under Daniel Rantzau i deenes berømte Felttog i Sverig og var med i Slaget ved Svarteraa. Peder Bille var ikke alene sin Konges, men ogsaa sin Stands betroede Mand; da Frederik II. i Heftighed og Vrede truede med at ville nedlægge Regeringen 1570, skulde Peder Bille forhandle med ham som Adelsens Udsending. Kongen vilde nok lade sig forsone, men vilde gerne lade sin Formildelse købe ved en passende Forøgelse af Kongemagten, men hverken dette eller den truende Tronfragsigelse fandt Sted; alt blev som før. Samme Aar var Peder Bille til Stede i Stettin ved Fredsunderhandlingerne med Sverrig. — Peder Bille var sin Tids Barn, og det var en Tid med mange dygtige, betydelige Adelsmænd. Han var en stor Diplomat og Jurist, og to Gange er han optraadt som Forfatter, begge Gange med Skildringer i Breve og Indberetninger af den forfærdelige Tilstand i Hæren under Syvaarskrigen. Med mørke Farver omtaler han den store Nød og Elendighed blandt Soldaterne, Pengenøden, den stadige Gæring mellem de lejede Tropper o. l. Ved sin Fremstilling af Pengemangelen og Utilfredsheden med den daarlige Administration er han ikke uden Andel i, at hans senere Svoger, den berømte Peder Oxé, blev kaldt tilbage fra sin Landflygtighed. Sammen med ham deltog han ogsaa i en Ordning af Skatteforholdene. Peder Bille døde 1580. I en forholdsvis kun kort Periode af sit Liv har han været knyttet til Aarhusgaard, og Størstedelen af de Bedrifter, der bevare hans Navn for Eftertiden, falde langt derfra, men han er dog bleven omtalt udførligere, end det maa ske kunde synes nødvendigt, da han er en passende og værdig Type paa sin Tids talrige, dygtige Adelsmænd. Hans Farbroder var den sidste katolske Biskop i Aarhus, den dygtige og højt- agtede Ove Bille.

Jens Juel hed hans Eftermand. Hans Navn viser, at ogsaa han tilhører en af Danmarks mest berømte Adelslægter, men til samme Gren af denne som den store Admiral Niels Juel og dennes Broder Statsmanden Jens Juel hørte han dog ikke. Uden Historie er vor Lensmand alligevel ikke. Aarhusgaard fik han i Len 1554 og tre Aar efter tillige Kalø. Hans Liv er for en Del knyttet til Søen. Før Syvaarskrigens Udbrud var han Løjtnant under Admiral Børge Trolle, og da 1563 Krigen brød ud, blev han Proviantmester i Aarhus. Kort efter blev han Skibschef i Peder Skrams Flaade, men endnu samme Aar, som Krigen begyndte, døde han om Bord paa Skibet »Fortuna« ved Karlsø. Han ligger tillige med sin Hustru Anna Skram begravet i Aarhus Domkirkes søndre Korsfløj.

Efter ham blev Folmer Rosenkrantz Lensmand indtil 1572. Kalø havde han ikke i Len. Skønt han er af en bekendt og talrig Adelslægt har det dog ikke været muligt at skaffe paa-lidelige Oplysninger om ham.

I Aaret 1596 uddøde paa Mandslinien en meget gammel dansk Adelsfamilie, Slægten Bjørn. Flere dygtige Mænd vare udgaaede fra den, og at den ikke som saa mange andre til sidst udartede og visnede hen, bevises af et af dens sidste Medlemmer, Bjørn Andersen Bjørn, der 1572 blev Folmer Rosenkrantz's Efterfølger paa Aarhusgaard. Gennem sin Moder hørte han til Slægten Drefeldt, af hvis kvindelige Medlemmer Ingeborg Gjordsdatter i sin Tid var gift med Aarhusgaards første Lensmand Peder Galt. Som Dreng mistede Bjørn Andersen sin Fader og blev derved Herre til sin Fædregaard Stenalt, og mærkeligere er det, at den knap ti Aar gamle Dreng ogsaa fik sin Faders Forlening, Rugsø Herred — unægtelig en ung Lensmand. Flere og større Forleninger kom i Tidens Løb til, saaledes Københavns Slot, Roskildegaard, Tryggevælde og i Norge Munkeliv Kloster og St. Hans Kloster i Bergen. Og af hans egne Ejendomme kunne nævnes Vinstrup og Vinderup. Det var en Tid, da danske Adelsmænd forstod at samle mange Ejendomme under een Haand; desto heldigere da, at det var Mænd, der forstod at styre saa store Besiddelser. Ogsaa paa anden Maade end som Lensmand

stod Bjørn Andersen i Kongens Tjeneste; han var en Tid lang Landsdommer i Sjælland og under Krigen Proviantmester i nogle Aar; Rigsraad blev han ogsaa. Hans mange Len vare unægtelig noget spredte, og i 1572 afstod han ogsaa alle de danske mod at faa Aarhusgaard, men de norske beholdt han nogle Aar endnu. I Aarhus sad han til 1580; saa flyttede han som Lensmand til Aalborghus og døde der 1583.

Store Krigsbedrifter synes Bjørn Andersen ikke at have udført; han var en Fredens Mand, fædrelandskærlig og personlig dygtig, altsaa de samme Karaktertræk, der spores hos saa mange af Tidens Adelsmænd. Saa var han ogsaa en lærd Mand, der havde stor Ærbødighed for Videnskab og Lærdom og gæstfrit aabnede sit Hus for andre med samme Interesser. I hans Hjem samlede mange af Tidens lærde Mænd; hos ham fandt de baade Forstaaelse og Gæstfrihed. Anders Sørensen Vedel, den berømte Historiker, nævnes saaledes udtrykkelig som hans personlige Ven, med hvem han stod i nøje Forbindelse. Men for sine lærde Interesser glemte Hr. Bjørn ikke sine Gaarde; han indtog endog en fremtrædende Plads som Godsherre i den Tid og dyrkede med Omhu og Flid sine rige Jorder. Een jydsk Gaard bevarer endnu i sit Navn Mindet om ham; det er Bjørnsholm oppe ved Limfjorden, Syd for Løgstør. Det er det gamle Vitskøl Kloster. Som bekendt var det paa denne Tid, under Frederik II., almindeligt, at Adelen ved Mageskifter søgte at samle og afrunde deres tit vidt adspredte Ejendomme, som de ved Giftermaal, Arv, Køb el. lign. vare komne i Besiddelse af. Et saadant Mageskifte fandt 1573 Sted mellem Kongen og Bjørn Andersen. Kongen fik Hovedgaarden Vinstrup, Vinderup og Fredsgaarde mod at overlade Bjørn Andersen Vitskøl Kloster, Gunderupgaard og Strandbygaard. Disse ligge alle i Jylland, og da Hr. Bjørn i Forvejen ejede Vor og Stenalt ved Randers, havde han saaledes alle (eller dog de betydeligste af) sine Ejendomme samlede i Jylland. Paa Vitskøl opførte han helt nye Bygninger. Han udfoldede en stor og smuk Virksomhed paa sine Godser og navnlig viste han Kirkerne og Skolerne paa sine Ejendomme megen Iver ved at istandsætte og forbedre dem. Skønt det ikke er enestaaende i Tiden — hvad

der jo tydeligst ses af Herluf Trolles langt større og berømte Dotation — skal det dog fremhæves til Bjørn Andersens Ære. Han døde paa Bjørnsholm 1583, men ligger begravet i Ørsted Kirke ved Randers, Sognekirken for hans Fædregaard Stenalt. — Med en af hans Sønner uddøde som alt bemærket den gamle Slægt paa Mandssiden.

Eftermanden Erik Lykke var kun Lensmand i to Aar, 1580—82. Han synes ligesom Jens Juel fortrinsvis at have været Sømand; i hvert Fald gjorde han i Syvaarskrigen mest Tjeneste til Søs. Ogsaa i anden Henseende staar han i Modsætning til de tidligere nævnte Lensmænd, idet han ikke synes at have været Ejer af slet saa mange Besiddelser som disse, ja, i en Tid af sit Liv endog at have været i temmelig knappe Kaar. Som ung Mand kom han med flere andre Hofsinder til Kalundborg for at passe paa den fangne Konge Kristian II., paa den Tid (1557) næppe noget brydsomt Hverv. Vistnok efter den kongelige Fanges Død fik han sit første Len, et Pantelen, nemlig Ø Kloster. Da Krigen kom, blev der jo ogsaa Brug for ham, og han gjorde god Nytte, først som Proviantmester i Vendsyssel, men senere ved personlig Deltagelse i Begivenhederne, idet han blev Hovedsmand paa Skibet »Jægeren«, der hørte til Herluf Trolles Eskadre. Han var nu med i flere af den Række smukke Søslag, som den danske Flaade udkæmpede i denne Krig, saaledes baade under Gulland og Øland (1564). I kort Tid var han Befalingsmand til Lands (i Skaane), men senere var han atter Chef i Flaaden. Dette var Erik Lykkes bedste og lykkeligste Aar. Kongen belønnede hans Tapperhed og Dygtighed med store Len, og han havde fra Krigen Pantebrev paa meget Gods for de Summer, han havde udlaant til Kronen. I o. 10 Aar var han Lensmand paa Riberhus; saa fik han Aarhusgaard 1580—82 og til sidst Odensegaard indtil 1585. Men nu synes Lykken pludselig at vende sig for ham, og efter 1585 havde han ikke flere Len. Grunden er ukendt, men kan tænkes at være et nedbrudt Helbred ved Krigens stærke Anstregelser eller private, ulykkelige Pengevilkaar, saa at han ikke har kunnet overtage noget Len. Ganske vist ejede han som personlig Ejendom fire Gaarde (to af disse havde han faaet ved

Giftermaal), men deres Tilstand kan jo have været daarlig, og Adelsskab og Lensforhold stillede i disse Tider ikke smaa Fordringer til sin Indehaver; det ser man af samtidige Beretninger og Fortegnelser over Husholdninger og Proviantleveringer paa Adelen Gaarde. Erik Lykke maa være død i 1592. Hans Begravelse fandt i det mindste Sted i Begyndelsen af Januar 1593.

Hans Eftermand Jakob Sefeld sad ligeledes kun i to Aar paa Aarhusgaard, til 1584; men om ham maa der her siges som ved Folmer Rosenkrantz, at tilstrækkelige Oplysninger om hans historiske og personlige Forhold ikke ere for Haanden.

Paa en af Stolestaderne i Aarhus Domkirke staar udskaaret Navnet Manderup Parsberg, og Bæreren af dette velkendte Navn har da ogsaa været knyttet til Byen som Lensmand paa Aarhusgaard fra 1584—89. Man kan vist godt gaa ud fra, at det, der fortrinsvis har gjort hans Navn kendt for Eftertiden, er hans Sammenstød med Tycho Brahe, hvis Næse han i en Duel huggede af eller ødelagde for en Del. Tycho Brahe er, maaske paa Grund af sit berømte Navn, for mange kommen til at staa som den forurettede og mishandlede, men Manderup Parsberg kan ikke godt være tjent med det. Allerede i sin Levetid maatte han efter Tycho Brahes Død træde op mod Beskyldninger for »snigmorderisk Overfald«, der rettedes imod ham i en Ligtale i Prag over Brahe. Ganske vist havde Parsberg intet Udbytte af sine Forsøg paa at faa denne Usandhed slettet, men hans Ord maa staa til Troende, saa meget mere som Tycho Brahes vanskelige og stridbare Sind er kendt nok. Scenen foregik i Rostock, hvor de begge studerede som unge Mennesker; begge vare hastige af Sind, og Hr. Manderup viste i sit senere Liv flere Gange, at han ikke behøvede lang Tid til at trække Sværdet af Skeden; men de vare senere udmærket gode Venner og lagde altsaa ikke selv særlig Vægt paa denne Uenighed.

Foruden i Rostock studerede Parsberg ogsaa i Wittenberg og opholdt sig i længere Tid i Sachsen hos Kurfyrsten, og da han kom hjem og havde holdt Bryllup, fik han fra Tid til anden store Forleninger. Først fik han Hammershus, saa Silkeborg og derpaa 1584 Aarhusgaard; her forblev han til 1589, da han for-

lenedes med Skanderborg og til sidst med Aalborghus. Han var Rigsraad og havde mange Hverv at udføre for Kongen. I dem alle udviste han megen diplomatisk Kløgt og Dygtighed og var i det hele en fremtrædende Personlighed i sin Tid uden dog at kunne regnes med blandt de berømte Mænd fra hine Tider.

Allerede Frederik II. havde kort før sin Død benyttet sig af Parsbergs Dygtighed til at sætte ham i Spidsen for et Gesandtskab, der skulde til Skotland dels for at forhandle om Ørknørernes og Sjetlandsøernes Indløsning (de havde været pantsatte til Skotland siden Kristian I.'s Dage), dels for at faa et Giftermaal mellem skotske og danske kongelige Personer bragt i Stand. Begge Dele strandede fuldkommen, men Skylden var ikke Parsbergs. Efter at have deltaget i flere andre Forretninger og indre og ydre Forhandlinger med forskellige paa Kongens Vegne, var han 1593—96 Medlem af det Regeringsraad, der styrede Riget under Kristian IV.'s Mindreaarighed, en meget betroet og vigtig Stilling. 1595 blev han Kongens Hofmester, og i de følgende Aar var han atter ude i diplomatiske Sendelser; 1612—13 deltog han i Fredsunderhandlingerne i Knærød med Sverig.

I de mange Stridigheder, som Sjællands Biskop Hans Poulsen Resen havde med flere danske gejstlige om kirkelige Sager, var Parsberg Dommer, saaledes over Biskoppen Hans Knudsen Vejle. Overalt i disse Forhold, baade inden- og udenlandske, viste han sig som en djærv og myndig Mand, der ikke skjulte sin personlige Mening, end ikke over for Kongen ved en enkelt Lejlighed. Men 1622 traadte han paa Grund af Alder og Svagelighed ud af Rigsraadet og trak sig tilbage fra sin Lensmandsstilling paa Aalborghus.

Manderup Parsberg var en rig Mand, men han synes at have ført et meget tarveligt Liv og kun at have krævet meget lidt for sig selv og sin Husholdning, og om hans Hustru siges det udtrykkeligt. Han havde ogsaa kunstneriske Interesser; saaledes forskønnede og udvidede han sin Sognekirke i Hovlbjærg ved Langaa og tilbød at smykke Koret i Frue Kirke i Kjøbenhavn med Luthers og Melanchtons Billeder. Han døde 1625 i en høj Alder.

Da Parsberg 1589 flyttede fra Aarhusgaard, blev Lenet givet til Knud Brade til Engelsholm. Da han i en Række Aar, til 1602, beholdt Lenet, er det saa meget uheldigere, at der heller ikke om ham kan gives Oplysninger af Betydning.

Den følgende i Rækken er Karl Bryske, en ilde anset Lensmand i Aarhus, men højt anskrevet hos Kongen. Han havde været i Kongens personlige Tjeneste som Hofjunker og var i nogle Aar Frederik II.'s Mundskænk, et i de Tider vigtigt Hverv, der ved visse Lejligheder kunde give ham nok at bestille. Ogsaa i sin senere Levetid var han knyttet til Hoffet; navnlig blev han meget brugt ved fyrstelige Personers Besøg i Danmark og fulgte baade Frederik II. og Kristian IV. paa Rejser i Udlandet. Han var ogsaa Eske Brochs Ledsager under hans bekendte Sendelse til Rusland 1601. Aarhusgaard overtog han 1602, men var som sagt slet ikke anset. Man klagede adskillige Gange over ham baade fra Lenet og fra Byen, ja, Misfornøjelsen i Byen gav sig endog til sidst Luft i et Skandskrift imod ham. Karl Bryske maa have ment at være i sin gode Ret og har haft en rolig Samvittighed, thi han forlangte til sidst paa Grund af dette Skandskrift sin Embedsstyrelse retsligt undersøgt. Sagens Udfald er ikke bekendt, men det maa være gaaet alt sammen efter hans Ønske, thi han beholdt sin Stilling og sit Len til sin Død 1613, hvad hans høje Stjerne ved Hove vel ikke har været uden Andel i.

Om Jørgen Kaas til Gjelskov, der overtog Lenet ved Karl Bryskes Død, er der ikke mere at sige end om saa mange andre Adelsmænd af Gennemsnitsværdi paa den Tid. Han blev meget tidlig forældreløs og opholdt sig i hele sin Barndom og første Ungdom hos Slægtninge og Venner, sidst hos Henrik Rantzau til Salzau, med hvem han deltog i udenlandsk Krigstjeneste. Senere var han Skibschef og fik store Len, saaledes Vardøhus, Kjøbenhavn og til sidst Aarhusgaard 1614, hvilket han beholdt til sin Død 1619. Han var gift med en Adelsdame af de Juulers Slægt til Mejlgaard, en energisk Kvinde, der ejede ialt seks store Gaarde og styrede dem i sin lange barnløse Enkestand med megen Dygtighed.

I Aarhus Domkirkes nørre Korsfløj er et Kapel, der bærer Navnet det lindenovske, og en Marmortavle over Døren dertil fortæller, at det 1637 blev købt af Fru Anna Friis, Enke efter Hr. Laurits Lindenov, Befalingsmand paa Aarhusgaard, der ligger begravet her sammen med sine to Hustruer. Denne Laurits Lindenov (der ikke, som det undertiden er blevet fortalt ved Om-talen af nævnte Kapel, var Kristian IV.'s Svigersøn *) var Lensmand paa Aarhusgaard i 16 Aar, 1620—36. Han gik som Dreng i Sorø Skole i fire Aar og kom saa til Udlandet, først til Heidelberg, hvor han i fire Aar var Edelknabe hos Kurfyrsten, og dernæst opholdt han sig i lige saa mange Aar i Holland. En kort Tid var han hjemme, men drog saa med et dansk Gesandtskab til England — kun 21 Aar gammel — og derfra til Frankrig. Først 1609 kom hjem igen og deltog derpaa i Kalmarkrigen som Fanejunker. Han havde været ansat ved Hove, men tog Afsked efter Freden 1613 og trak sig tilbage til sine Ejendomme. Om hans lange Lenstid paa Aarhusgaard fortælles intet. Han blev her til sin Død 1636. Den ovennævnte Anna Friis til Krastrup var hans anden Hustru.

De uheldige Følger af at være Nr. 13 ved forskellige Lejligheder afkræftes ikke ved det Eftermæle, den trettende Lensmand paa Aarhusgaard har sat sig. Navnet er bekendt nok: Erik Grubbe. Sin Fædregård Gammelgaard arvede han som sine Forældres eneste Barn, men han erhvervede sig senere ved Køb Tjele og Vinglegaard, og det er vel navnlig som Ejer af Tjele og Lensmand paa Aarhusgaard, at Eftertiden vil mindes ham, ikke til hans Ros. Erik Grubbe havde studeret i Udlandet, baade i Leipzig og Leiden, og i nogle Aar var han Hofjunker hos Kristian IV. Da Krigen med Sverig trak op 1643, beordredes han til at tage Tjeneste ved et Kompagni jydsk Hestfolk og var Kornet ved dette; om han har spillet nogen Rolle i Krigen eller grebet ind i Begivenhederne, meddeles ikke. To Aar efter blev han Landkommisær i Sjælland, men blev afskediget meget hurtigt, kun nogle faa Uger efter. 1636 var han bleven Lens-

*) Se C. Madsen: Aarhus Domkirke, 1888. S. 67.

mand paa Aarhusgaard; ved sin Adfærd her opnaaede han at blive uden Tvivl en af de mest omtalte Lensmænd i Aarhus. Han synes at have været smaalig og havesyg, hævngherrig og bagtalerisk; Næstens Navn og Rygte var ham ikke meget helligt, naar det gjaldt om at tilfredsstille Hævnpsyge eller personlig Fordel. Det mest kendte Eksempel herpaa er den skandaløse Sag mod Bispinden i Aarhus og Præsten ved Domkirken. Denne uhyggelige, enestaaende Historie synes temmelig sikkert at skyldes Erik Grubbe sin Fremkomst. Da den kan antages at være temmelig bekendt endnu i vor Tid, om end som et Slags dunkelt, stygt Sagn, maa det her være tilstrækkeligt at nævne Hovedtrækkene i den. *)

Magister Christen Nielsen Bundtz havde i nogle Aar været Præst ved Frue Kirke i Aarhus og havde opnaaet dette Embede ved at love at ægte sin Formands Enke, saaledes som det ofte skete i de Tider. Dette Løfte holdt han ikke, men ægtede faa Aar efter Ellen Mortensdatter, Biskop Morten Madsens Datter. Brudet med Præsteenken kostede ham en stor Pengesum i Erstatning og mange Ubehageligheder. 1642 blev han valgt til Sognepræst ved Domkirken i Aarhus. Alt tegnede saaledes godt for Magister Christens Fremtid; han synes endog at have kunnet glæde sig ved kongelig Bevaagenhed, idet Kristian IV. erklærer, at Hr. Christens Virksomhed »haver ham vel befaldet«. Pludselig begyndte en Række yderst oprørende og krænkende Rygter om Præsten at komme i Omløb. Der fortaltes, at Ægteskabet mellem ham og Bispedatteren var et skammeligt Skjul for den rette Sandhed, som var, at der bestod et utugtigt Forhold mellem Præsten og hans egen Svigermoder, Bispinden Kirstine Johansdatter. Som alle Skandalhistorier fandt ogsaa denne aabue Øren. Med eet vidste mange at fortælle de frygteligste Ting om Bispinden og Byens Præst; alle havde baade set og hørt nok om dem. Sagen voksede, da Rygtet tog Fart, og Regeringen maatte skride ind og paabød en Undersøgelse, og nu begyndte en skrap og for Par-

*) »Aarhus Stiftstidende« indeholdt for nogle Aar siden en omstændelig Fremstilling heraf, støttet paa samtidige Breve og Dokumenter i Sagen.

terne i højeste Grad pinlig Proces. Erik Grubbe, Stiftslensmanden, Varetageren af Kongelig Majestæts Interesser, figurerede som den retfærdige, dydige og harmfulde Dommer. Men det var fra ham selv, at de falske Rygter vare udgaaede. Grunden til en saadan Fremfærd mod en anset Præst og hans Familie er ikke ganske klar. Det kan have været personlige Forhold, et privat Mellemværende fra tidligere Tider, som Erik Grubbe ikke havde glemmt; det kan ogsaa være, at det brudte Løfte til den omtalte Præsteenke har været den første Fjer til hele dette Eksempel paa »Det er ganske vist!« Det var let nok for en Mand i Erik Grubbes Stilling at skaffe Vidner; der var ogsaa nok af dem, selv blandt Folk, der aldrig tidligere havde kendt hverken Magisteren eller Bispinden. En trofast Hjælper havde Erik Grubbe i Klokkeren Hans Skonning, bekendt som en satirisk, onskabsfuld Forfatter, hvis Pen ikke skaanede det udsete Offer, og som var en lige saa farlig Fjende som Erik Grubbe. Det var utroligt, hvad Folk vidste; Modbeviserne kunde slet ikke gælde, de vare magtesløse mod en saadan udbredt Viden. Kongen synes i Begyndelsen ikke at ville tro paa Sagen; Magister Christen blev da foreløbig kun suspenderet fra sit Embede, hvilket vel i alle Tilfælde var det bedste for ham i Øjeblikket. Men 1647, fire Aar efter Sagens Begyndelse, blev han ved Dom afsat fra sit Embede. Erik Grubbe maa have benyttet Tiden godt; Rygterne havde ikke tiet, og hans Stilling krævede jo, at man hørte paa hans Udsagn. Magister Christen havde forgæves søgt at faa en anden Dommer eller faa Sagen optaget til ny Prøvelse. Kongen lod ham heller ikke være ganske uhørt, Sagen faldt ikke helt hen, thi 1649 blev Bispinden ved Dom frikendt, men var hun uskyldig, saa maatte vel Hr. Christen ogsaa være det. Dog varede det længe, før han fik Oprejsning, om den ulykkelige Mand endda nogensinde fik det helt. Først 1652, ti Aar efter hans Ulykkes første Fremtræden, fik han atter Lov til at indtræde i den gejstlige Stand som Kannik og Lektor i Kristiania, efter at det teologiske Fakultet tre Aar forud havde givet ham et Slags »Hæderlighedsbevis« for atter at kunne være Præst uden at vække Forargelse. I Kristiania døde han 1679. Hans Svigerfader Bispen Morten

Madsen døde allerede 1643; man siger, det var Fortvivlelse og Sorg over Konens, Datterens og Svingersønnens Ulykke, der bortrev den knap 50-aarige Mand.

Hvis Erik Grubbes Hensigt havde været at fjerne Magister Christen fra Aarhus, saa havde han altsaa naaet den, men megen Fordel og Glæde høstede han dog ikke. Han var ikke agtet af sine Standsfæller; han var ilde omtalt i sit Len, og ved Hove nød han ingen Gunst. 1649 blev han fra Aarhus forflyttet til Lund paa Mols, som han to Aar efter ligeledes maatte forlade mod at faa en vis aarlig Pension — vel altsaa næppe med sin gode Vilje. Efter den Tid levede han ganske ubemærket paa Tjele, forglempt og forladt. Kun een Gang træder han offentlig frem igjen; det var, da han 1661 underskevede Frederik III.s Suverænitetssakt. Det Billede, J. P. Jacobsen giver af ham, er vist fuldkommen paalideligt og historisk. Hans Familieforhold ere ikke lyse eller skønne. Hans første Hustru var en Adelsdame af Slægten Juul; hun var Moder til den bekendte, tit omtalte og haardt dømte, men ulykkelige Marie Grubbe. Faderen indgik nyt Ægteskab med en ufri Kvinde. Hvor slet en Opdragelse han end gav sin Datter, og hvor letfærdig og utiltalende han end selv var, maa det dog siges til hans Ros, at han atter modtog sin Datter paa Tjele, da hun efter sit andet Ægteskabs Opløsning og efter et meget vildt Liv i Udlandet forladt og dybt sunket atter bad ham om Hjælp. Men han fik ikke megen Tak for det; han blev paa en vis Maade ramt af en Nemesis ved Datterens skandaløse Liv og Forhold paa Tjele med sin Mand og sin Elsker. Erik Grubbe maatte finde sig i meget; Datteren behandlede ham saa grovt og haardt, at han til sidst søgte Kongen om Lov til at gøre hende arveløs. Erik Grubbe maa vel tit have tænkt paa Biskop Mogens Madsens Familie. Han døde paa Tjele 1692.

Det var i Aaret 1649, at Erik Grubbe forlod Aarhusgaard. En ny Tid nærmede sig, Adelsvælden havde udspillet sin Rolle. I de sidste ti Aar var der ialt endnu tre Lensmænd paa Aarhusgaard. Erik Grubbes nærmeste Eftermand var Niels Krag til Trudsholm. Han var allerede en gammel Mand, da han overtog

dette Len, og følte sig ogsaa svag og skrøbelig; han blev samme Aar Rigsraad, dog kun meget mod sin Vilje. Han var ogsaa kun kort i Aarhus, idet han allerede i Maj det følgende Aar (1650) afgik ved Døden. I sin Tid havde han været en meget betroet Mand, som Kristian IV. ofte havde benyttet i diplomatiske Sendelser til Udlandet. Han var Landsdommer i Jylland i flere Aar, og under Krigen med Kejseren blev et vigtigt Hverv betroet ham, idet han nemlig 1627 blev Generalkrigskommissær og Zahlkommissær ved Hæren. Lundegaard paa Mors havde været hans Len, før han fik Aarhus.

Saa følger Erik Rosenkrantz, Lensmand til 1660. Medens han havde denne Stilling, kom der Brev fra Rigsraadet til ham og alle Lensmænd i Danmark og Norge, at de ifølge Rigsraadets Beslutning i August 1650 skulde indbetale eet Aars Indtægt af deres Len »til Rigens Gælds Afbetaling«. Summen skulde være fordelt paa de tre Aar 1650—51—52, og til Gengæld og Erstatning skulde Lensmændenes Enker eller Arvinger beholde Lenet i eet Aar efter Lensmandens Død. Der findes i Rigsarkivet en Liste over de Ydelser, de danske Len ved denne Lejlighed formaade at give. Den Kvittering, der er udstedt til Erik Rosenkrantz, viser, at Genanten til ham var ansat til 2074 Daler. Dette var altsaa hans visse Indtægt; heraf blev 1576 Daler indbetalt.

Løvrigt er der ingen Oplysninger at give om Erik Rosenkrantz, ej heller om hans Eftermand i Aarhus, Henrik Tot. Han fik Lenet 1660, men har vist kun lige faaet og overtaget det, da Suverænitetssakten bragte saa store Forandringer i Rigets Forhold. Alle Lenene bleve inddragne og hjemfaldt altsaa til Kronen, medens kongeligt udnævnte Amtmænd blev Lensmændenes Afløsere.

Kongen selv var altsaa paa en Maade Ejer af Aarhusgaard, men kun en lille Tid.

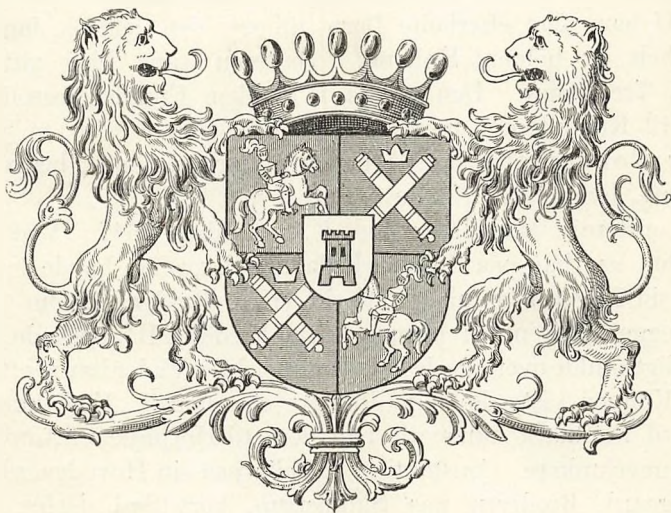
Der havde været en Række haarde Aar for Landet. Krige havde ødelagt det stærkt, al Handel, alle Fredens Idrætter, vare standsede og knuste, og næsten Halvdelen af Landet var ved ulykkelige Fredsslutninger i Løbet af en Snes Aar afstaaet til Sverig. Historien ved at fortælle utallige Beviser paa den sørge-

lige Tilstand, der var alle Vegne. Penge manglede overalt og havde længe manglet; allerede Kristian IV.s sidste Leveaar havde været meget trange i denne Henseende og værre blev det senere under de nye Krige under Frederik III. Penge skulde skaffes, og de vare ogsaa blevne skaffede til Veje, — for en Del gennem Mænd af Slægten Marselis.

Gabriel Marselis den Ældre havde været den danske Konges Faktor i Hamborg allerede 1628, saa Slægten var ikke ukendt for Kongen. Sønnen Gabriel Marselis den Yngre ledede et stort Handelshus i Amsterdam og var i denne By Kongens Resident og Faktor. Han havde længe haft sine Tanker henvendt paa Danmark; der var noget for en driftig Handelsmand at gøre. Til Norge kom han først. Efter Aftale med Kongen rejste han 1640 dertil for at bringe Bjærgværkerne i passende Stand, og i kort Tid erhvervede han og hans Broder sig flere norske Bjærgværker, dels til Ejendom, dels i Forpagtning. Saa træder han i nærmere Forbindelse med Regeringen og har meget store Leverancer til Holmen og til Hoffet, og til sidst laaner han store Pengesummer til Regeringen. I Løbet af fem Aar (til 1647) havde han laant Danmark ialt 380,000 Rdl. Han benyttede sig godt af Tidens Forhold, og da Krigen 1643 udbrød, var han Danmark til stor Nytte, dels ved at skaffe os Officerer, Vaaben, Skibe o. s. v., dels ved sine politiske Forbindelser i sit Fødeland. En fremragende dygtig Mand var han, og Tiden anerkendte ham ogsaa som saadan. Korfits Ulfeldt og Hannibal Sehested, to af Rigets betydeligste ledende Mænd, stod ham nær og tyede ofte til ham og hans Finanserfaringer. 1648 foreslog han Raadet i Amsterdam Sundtoldens Afløsning af en bestemt aarlig Sum, mod at hollandske Skibe saa ikke skulde standses og undersøges ved Helsingør under Gennemsejlingen. Om han ogsaa har faaet Ideen til denne Bestemmelse, er uvist, men det er sikkert, at han først fremsatte den i Amsterdam.

Udelukkende for Danmarks Skyld havde Marselis ikke vist Regeringen disse Tjenester; det maa endog siges, at han rigeligt og først og fremmest havde sørget for sin egen og sin Families Fordel. I Norge havde han til Dækning af sine Udlæg faaet

Krongods, nemlig Gaardene Vrem og Aaby, og visse Indtægter af Kronen lod han sig ogsaa anvise. Men værre var det, at det, da Ulfeldts Forhold efter hans Fald skulde undersøges, opdagedes, at Marselis havde begaaet endog betydelige Misligheder ved sine Leveringer til Staten. Der blev ikke indledet retslige Undersøgelser imod ham; det havde han selv forudset. Regeringen var afhængig af ham i pekuniær Henseende; man behøvede stadig hans Hjælp, og Forbindelsen med ham vedblev. 1657 leverede han og hans Broder igen Krigsfornødenheder til Hæren for ialt 165,000 Rdl. med Sikkerhed for dem i Toldindtægterne. 1658 fik han for nye Leverancer og til Dækning af nye Fordringer det Gods, som Hannibal Sehested havde maattet afstaa i Norge efter sit Fald. Og da Regeringen vedblev at laane af ham og faa Krigsmateriel gennem ham under Krigen, afstod Kongen ham til Vederlag herfor i Maj 1661 Aarhusgaard med Tilliggende. Det kan da blot tilføjes, at Marselis i 1664 fik endnu Møen og Kalundborg Amt til Erstatning for nye Udlæg. 1665 optog Frederik III. ham i Adelsstanden.

Van Marselis 1665.

Det er utvivlsomt, at Gabriel Marselis har vist Danmark store Tjenester i de Tider, men det er lige saa utvivlsomt, at han modtog en rigelig Betaling og Gengæld derfor. Det var store Besiddelser og Godser, han samlede under sin Haand, men noget smukt Navn som Ejer og Leder af disse Ejendomme efterlod han sig ikke. Paa Møen beklagede man sig stærkt over ham, og Bjærgværkerne i Norge gik rent i Staa paa Grund af den Rovdrift, han underkastede dem. Han maatte i disse Aar, da han fik de store Ejendomme i Danmark, enten sælge dem eller lade dem henligge i U'virksomhed.

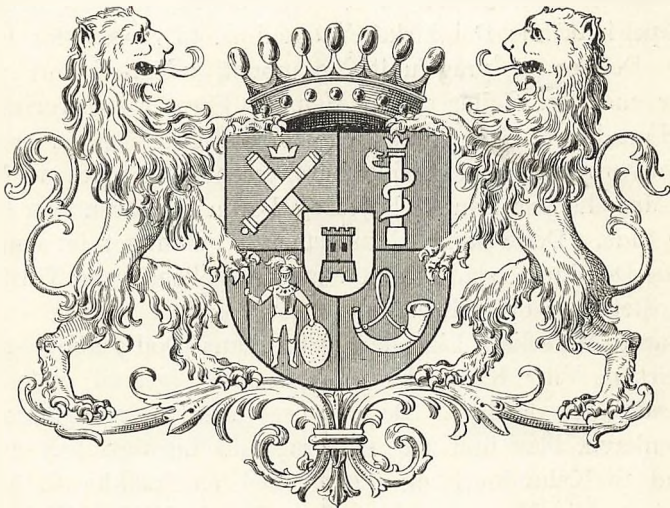
I Aaret 1635 havde han ægtet Isabella van den Straaten. Hun døde mange Aar før ham, allerede 1652. Det er uvist, naar han selv, Slægtens egentlige Stifter, døde, men det maa være sket i Aarene 1665—1667.

Gabriel Marselis var altsaa den første Privatmand, der var Ejer af Godset og indrettede det som Familiebesiddelse. Han har rimeligvis efter sine Uheld med de norske Bjærgværker anset det for sin Hovedejendom; hans Søn og Arving søgte i hvert Fald at knytte det til sin Familie og gøre det til Stamgods. Men dog skulde det ikke ret længe blive i hans Families Eje.

Af hans fem efterladte Børn tilhører den ældste, Jan Marselis, helt og holdent Holland. Datteren Anna blev gift med Gerard Treschouw. Den tredje i Rækken Frands Marselis var Herre til Kalundborg, men omtales ikke videre. De to yngste Sønner Constantin og Vilhelm tilhøre derimod begge Aarhusegnen, hvor deres Navne endnu leve.

Constantin Marselis er født i Amsterdam 1647. Ved Faderens Død var han paa Rejser i Udlandet, hvor han havde levet en Del af sin Ungdom sammen med sin yngre Broder Vilhelm. 1667 kom begge Brødrene til Danmark, da Frederik III. ønskede, at de personligt skulde overtage de Ejendomme, deres Fader havde efterladt dem. Kongen viste de unge Junkere stor Gunst. Ved deres Ankomst til Danmark udnævnte han dem til Hofjunkere, Aaret efter til Kammerjunkere. Constantin tog Bolig paa sin Hovedgaard Haureballegaard, Broderen paa Skumstrup, kort Syd derfor. Paa Haureballegaard boede Constantin dog kun nogle faa Aar, idet

han efter Kongens Død i 1670 flyttede til sin nærliggende Ejendom Stadsgaard. Denne Hovedgaard havde Kong Frederik II. ved et Mageskifte erhvervet for Kronen, men den gik sammen med Haureballegaard 1661 over i Marselisernes Eje. Constantin Marselis lod nu Hovedbygningen helt ombygge efter nyere og smukkere Stil og gav den Navnet Constantinsborg. Den Ret, de danske Konger efter Enevoldsmagtens Indførelse havde faaet til at danne en ny Adel i Stedet for den gamle danske, der ikke var i synderlig Gunst under de nye Forhold, kom ogsaa Marselis til gode, idet han 1680 blev optagen i den danske Friherrestand, medens Hovedgaarden Haureballegaard samtidig ophøjedes til Baroniet Marselisborg.

Baron Marselis 1680.

Fra nu af, efter denne kongelige Gunst, kan der altsaa først tales om noget Marselisborg; først nu bliver dette Navn knyttet til de store Ejendomme, af hvilke en Del bære det endnu, medens de alle tidligere vel havde hørt sammen, men baaret særlige Navne.

Baron Constantin Marselis holdt i April 1670 Bryllup med

Sophie Elitabeth Charisius, Datter af Amtmand Peder Charisius til Palstrup, som hun bragte sin Mand i Medgift, men han solgte den senere igen.

Baronesse Sophie Elisabeth var altsaa af Slægten Charisius. Baade hendes Farfader og Fader havde været højt ansete hos Kongerne Kristian IV. og Frederik III. og vist dem mange Tjenester ved en trofast og pligtopfyldende Udførelse af de (ofte diplomatiske) Hverv, som blev overdraget dem. Til Tak adlede Frederik III. Familien i Aaret 1659. Da Baronesse Marselis var bleven Enke 1699, tog hun Ophold paa Constantinsborg og oprettede det til et Stamhus, der fik Navnet Constantinsborg, og samme Aar (1703) indgik hun et nyt Ægteskab med Baron Peder Rodsteen til Rodsteenseje. I Aarene 1703—04 lod hun den hollandske Kunstner Quilinus udføre et overordentlig kostbart Epitafium i et Kapel i Aarhus Domkirkes Vaabenhus, til venstre for Hoveddøren. Det er et pragtfuldt Monument, udført i sort poleret Marmor med fire Søjler og en Mængde Figurer i carrarisk Marmor. Foruden en Del mindre og større Figurer er der tre store i Legemsstørrelse; de forestille Baronessen og hendes to Mænd, Baron Marselis paa hendes højre og Baron Rodsteen paa hendes venstre Side. Dette skønne Mindesmærke, ubetinget det skønneste i Aarhus Domkirke, skal sammen med Kapellets øvrige Udstyrelse have kostet over 6000 Rdl. *)

Baron Marselis's Lig, der siden hans Død havde staaet i Sognekirken, Viby Kirke, blev i Juni 1706 ført til dette Kapel og nedsat i dets Kælder. Da Baronessen selv døde samme Aar i Kjøbenhavn, blev hun paa en pragtfuld Ligvogn ført gennem Sjælland til Kalundborg og derfra med en Smakke til Aarhus. Foreløbig (nogle Maaneder) blev hun hensat i Viby Kirke, men i September foregik Ligbegængelsen i Aarhus med en Pragt, hvis Mage ikke skal være set hidtil i Byen. Hendes anden Mand, Baron Rodsteen, blev ligeledes efter sin Død 1715 begravet her.

Stamhuset Constantinsborg gik ved Opretterindens Død over i hendes Familie, da hendes Ægteskab med Marselis var barnløst.

*) C. Madsen: «Aarhus Domkirke». 1888.

I Familien Charisius's Besiddelse forblev det til 1787, da den uddøde paa Mandssiden med Ambrosius Charisius. Navn og Godser gik herefter over til forskellige Kvindeliniier, og da Stamhuset var blevet substitueret med en Fideikommiskapital, kom Gaarden ved Salg i Privatnænds Eje.

Kun paa een af Constantin Marselis's Gaarde leve endnu hans Efterkommere i lige Linie. Det er paa Vilhelmsborg. Dette Gods hed oprindeligt Skumstrup og tilhørte Familien Friis. Allerede 1662, altsaa før han tog fast Ophold i Danmark og før Faderens Død, købte Wilhelm Marselis, yngste Søn af Gabriel Marselis, Gaardene Skumstrup, Moesgaard og Østergaard af Mogens Friis, den første Greve af Frijsenborg, og allerede i September 1673, tidligere end Broderen paa Haureballegaard, fik han det ophøjet til Baroniet Vilhelmsborg, medens han selv optoges i Friherrestanden under Navnet Güldencrone. Denne første Baron Güldencrone døde allerede 1683, kun 40 Aar gammel. Hans Enke Regitse Sofie Vind til Harrested bestyrede Godserne, indtil hendes Børn blev myndige. Det ældste af disse Børn, Baron Christian, senere Stiftsamtmand i Viborg, var ved sin Faders Død kun syv Aar gammel. Hans Moder, Baronesse Regitse Sofie, har oprettet et Hospital i Maarslet. Hun indgik senere et nyt Ægteskab med Baron Jens Juel til Juellinge og døde 1692.

Elter Tegninger i en Stamtavle over Familien Marselis*) ere de foranstaaende Vaabenaftryk tagne. Det ene af disse Vaabener er fra den Tid, da Gabriel Marselis modtog Haureballegaard, nemlig fra 1665; det andet skriver sig fra 1680, altsaa da Ejendommen blev Baroni. Taarnet i Midtfeltet synes at være en Levning eller et Minde om Slægtens Oprindelse fra Handelsstanden, idet det i Hovedsagen er det samme, der findes i Familiens tidligere Vaaben fra 1643, hvor en stor Elefant midt i Skjoldet, der ikke er inddelt i Felter, bærer et saadant lignende Taarn paa Ryggen, — tydeligt nok en Hentydning til det ostindiske Handelskompagni.

*) Denne Stamtavle har ved elskværdig Imødekommenhed af Hr. Etatsraad, Stiftsskriver i Roskilde Hiort Lorentzen været benyttet ved Udarbejdelsen heraf.

Da Baron Constantin Marselis som alt nævnt døde barnløs i Juni 1699, gik Marselisborg atter ud af Slægtens Besiddelse. Det tilfaldt Kronen, og Kristian V. gav saa Baroniet til sin illegitime Søn, Gehejmeraad, Generaladmiral, Overkammerherre Greve Ulrik Christian Gyldenløve. Denne lange Række dundrende Titler havde han ganske vist ikke allesammen til at begynde med; han fik dem i Tidernes Løb, thi han er en historisk bekendt Person, der har gjort sig fortjent af sit Land. Sin kongelige Byrd skylder han, at han allerede ganske ung, kun atten Aar gammel (han var født 1678) blev Admiral og Vicepræsident i Admiralitetet. Han var kun 21 Aar gammel, da han blev Friherre til Marselisborg og var allerede dengang Greve af Samsø. Han var altsaa bestemt til at være Søofficer, og det er ogsaa i denne Stilling, at han udmærker sig i Historien. Jens Juel, Niels Juels Broder, blev dog stillet ved Siden af den unge Admiral, der allerede nu indlagde sig Fortjeneste ved Forbedringer i Flaaden, og da Krigen i Aar 1700 brød ud mellem Danmark og Sverig, og Jens Juel døde samme Aar, blev Gyldenløve højstbefalende for Flaaden. Han kunde imidlertid ikke forhindre Svenskerne i at forene sig med deres allierede, Englænderne og Hollænderne, der laa uden for Kjøbenhavn, ej heller det følgende Bombardement af Kjøbenhavn, men det maa erindres, at den svenske Admiral (Wachtmeister) ved sin store Dygtighed og rige Erfaring som Sømand var en noget ulige Modstander for den saa unge danske Admiral. Mod og personlig Dygtighed manglede han ikke, og naar han er bleven beskyldt for at være alt for forsigtig i sin Stilling som Hovedfører for den danske Flaade i den følgende Krig, da er det med Rette blevet hævdet, at han havde Grund til at være meget forsigtig netop over for en saa farlig Modstander som Wachtmeister. Tillige var Forholdene i Flaaden under Krigen 1709 og de følgende Aar meget usle; der manglede Penge, der var Sygdom blandt Mandskabet, Provianten var daarlig, Folk kunde ikke skaffes ved Presninger. Derfor var hans Administration ogsaa utilfredsstillende. I det berømte Slag i Kjøge Bugt 1710 var Gyldenløve ogsaa Fører af Flaaden; det var i dette Slag, at Linieskibet »Dannebrog« under Kampen kom i Brand

og sprang i Luften med sin heltemodige Fører Iver Huitfeldt. En anden dansk Søhelts Navn er knyttet til Gyldenløve, og det ingen ringere end Tordenskjold. Gyldenløve havde stor Betydning for Tordenskjold og tog sig meget af ham, da han endnu var ung og ukendt, og hele sit Liv havde denne en mægtig og indflydelsesrig Beskytter i Gyldenløve. I det hele taget skildres han som »en begavet og sympatetisk Mand, der stod højt i sin Tids Dannelse«.

Da Gyldenløve døde 1719 efter et barnløst Ægteskab, gik Marselisborg over til hans Brodersøn Grev Frederik Danneskjold-Samsø, Generaladmiralløjtnant, Gehejmerraad, p. p., med Rette et af de mest bekendte og fremragende Navne i den danske Flaades Historie, særlig i alt hvad der angaar Skibsbyggeri og Mekanik. Han satte vor Flaade i en fortrinlig Stand; han skaffede den de vigtige Arsenalbygninger, og dens første Dok skyldes ham. Han bragte en glimrende Orden i Flaadens Ekviperung, og han bragte det Indrulleringsværk i Stand, som har været brugt til de nyeste Tider. Officerernes bedre og grundigere Uddannelse, Bygning af større Linieskibe end tidligere, Forbedring af Havneforholdene ved Kjøbenhavn er ligeledes hans Værk; og det var ham, der lod Kalvebodstrand uddybe, saa at Skibene nu ogsaa Syd fra kunde komme ind til Kjøbenhavn. Alle disse Arbejder havde han udført under stor Modstand fra forskellige Sider, selv fra sagkyndige Folk, der paastod, at han intet udrettede eller bar sig forkert ad. Men Kristian VI.s ubetingede Tillid modstod alle disse uberettigede Klager over Danneskjold, hvis pirrelige, stædige og yderst vanskelige Karakter skaffede ham mange Fjender. Frederik IV. kunde ikke lide ham, og han havde, da han som ung kom hjem efter et længere Ophold i England og Holland, hvor han havde skaffet sig sit store Kendskab til Søvæsnet, haft meget Besvær med at komme frem. Det lykkedes ham først under Kristian VI., men han maatte endda først beklæde en Stilling som Assesor i Højesteret. Holbergs Ansættelse som Professor i Metafysik er ikke uden Sidedestykke. Naturligvis havde Danneskjold-Samsø alle de Titler og Ordener, som hans Stilling og Byrd som Sønnensøn af en Konge berettigede ham til,

skønt Kristian VI. trods sin Tillid til ham og Interesse for ham ikke overøste ham med Gunstbeviser. Og da denne Konge døde 1746, var det for en lang Tid forbi med hans Indflydelse og Virksomhed i Statens Tjeneste, idet han blev afskediget fra Søetaten af Frederik V. Han trak sig nu tilbage til sine Ejendomme og levede flere Aar i Aarhus for at være i Nærheden af Marselisborg, som han havde overtaget, da han kun var seksten Aar gammel. Senere fik han atter Ansættelse i Statens Tjeneste, idet han (dog først 1760) blev Overhofmester paa Sorø Akademi. Han virkede ogsaa her med stor Iver og Dygtighed for Skolens og Akademiets Opkomst; hans stærkt religiøse Sind bragte ham til at gribe ind i Ledelsen af Akademiets Opdragervirksomhed, men da han stadig klagede over de slette pekuniære Forhold ved Akademiet, blev Regeringen ked af ham og afskedigede ham 1764. Kristian VII. stillede ham igen i Spidsen for Flaaden, men det varede kun kort, idet nogle skarpe Angreb, som han rettede mod den ældre Bernstorffs Statsstyrelse, bevirkede hans endelige Afskedigelse 1767.

Sine sidste Aar levede han i Ro som Privatmand og døde paa Marselisborg 1770. Han var utvivlsomt en af sin Tids dygtigste Mænd og en af de mærkeligste Ejere af Marselisborg.

Baroniet var atter faldet tilbage til Kronen, da Danneeskjold-Samsø's Sønner vistnok ikke overlevede Faderen. I hvert Fald blev kun een af dem voksen, og har han ejet Marselisborg, har det kun været i kort Tid, thi 1772 »belenede« Kristian VII. Baron Christian Rudolf Philip Gersdorff med det. Han var i Modsætning til Danneeskjold langt fra nogen betydelig Mand, tværtimod skal han have været en indskrænket Mand uden Dannelse. Naar han alligevel havde de sædvanlige Titler af Konferensraad, Kammerherre og Gehejmerraad og havde været Amtmand først over Akershus i Norge, senere over Kalø Amt, — saa skyldes det sikkert kun hans Fødsel og Adelsskab. Han døde Aar 1800.

Der indtræder nu en ny Vending i Marselisborgs Historie, idet det fem Aar efter, altsaa 1805, ophørte at være Baroni og blev substitueret med en Fideikommisskapital. Det synes dog at være forblevet i Familien Gersdorffs Eje, thi det

var General i russisk Tjeneste Gersdorff, der 1832 solgte Marselisborg til General Rothe og Justitsraad Ingerslev af Aarhus. Det var denne sidstnævnte Gersdorff, der gav en Række Vandmøller i Marselisborg Skov Navn efter de bekendte Fæstninger ved Donaulinien. Som sagt havde han været i russisk Tjeneste og deltaget i Ruslands Krige med Tyrkiet i Slutningen af forrige Aarhundrede. Navne som Varna og Silistria, der ere almindelig kendte for enhver Beboer af Aarhus og Omegn, minde endnu ved deres fremmede Klang om Navnegiverens Oplevelser i de fjerne Lande.

De to nye Ejere af Marselisborg, Rothe og Ingerslev, fortsatte deres Interessentskab til 1835, da General Rothe solgte Hovedgaarden med Tilliggende til Justitsraad Ingerslev for 55,000 Rdl. Sølvværdi 65,000 Rdl. rede Sølv.

Caspar Peter Rothe Ingerslev, der var født Aar 1800, havde i flere Aar været Prokurator i Aarhus (1825—42). Han var en fremtrædende Mand i sin Tid; fra 1834 til 1848 var han Medlem af Stænderforsamlingen i Viborg, og senere sad han baade i Folketing, Landsting og Rigsraad. Om hans Liv som Godsejer og Forhold til Omegnens Beboere vidner en Mindestøtte i Skaade Skov endnu paa en smuk Maade.

Da han døde 1864, arvede hans Søn, Hans Peter Ingerslev, Marselisborg. Han blev Student 1849 og bragte under sin Ledelse Marselisborg op til en Mønstergaard. Denne Mand er ved sin forskelligartede, dygtige Virksomhed paa saa mange Omraader kendt nok. Landboforeningen, Amtsraadet, Brandforsikringsselskabet »Jylland«, det jydsk-engelske Dampskibsselskab kunne alle hver paa sin Maade ligesom talrige Privatfolk aflægge smukke og talende Vidnesbyrd om Ingerslevs store Energi, Dygtighed og personlige Elskværdighed. Ligeledes er hans politiske Virksomhed i Folke- og Landsting og fra 1885 som Indenrigsminister almindelig kendt og paaskønnet. Hans Liv og Virksomhed tilhører vor egen Tid, og Mindet om ham er det vor Sag at frede om.

Da Minister Ingerslev temmelig pludselig døde i Kjøbenhavn den 20de April 1896, var Marselisborg Gods faa Dage forud solgt til Aarhus By, der er dets nuværende Ejer.

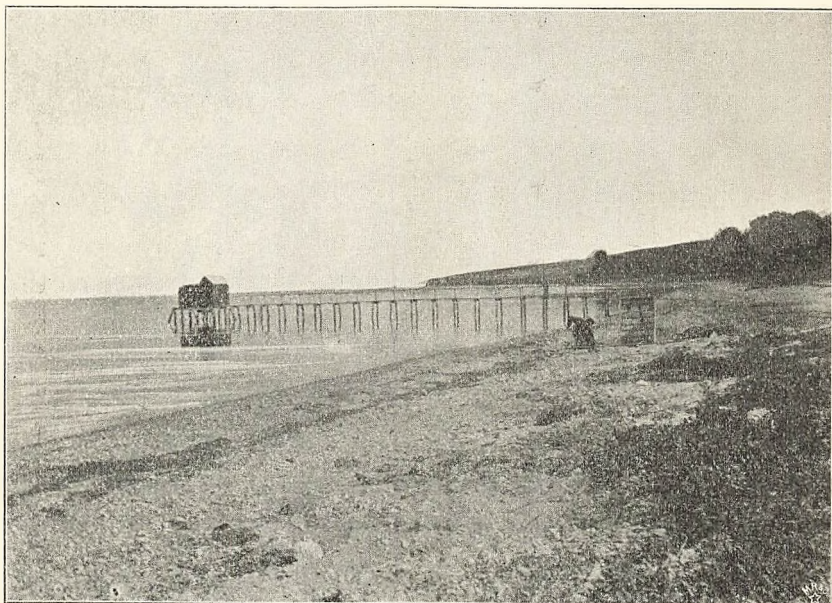

Den ny Skolebygning.

Og nu i disse Dage paabegyndes Opførelsen af den nye Bygning for den Kostskole, der 1ste Maj 1898 aabnedes paa Marselisborg.

Skønnere Beliggenhed kan vel ikke tænkes, — umiddelbart ved de store, dejlige Skove, ved en gammel, smuk Have og lige ved det frie, aabne Hav, — Omgivelser, der ere vel skikkede til at aabne Øjet for det store, skønne og evige i Naturen.

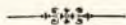
Man maa da haabe, at de Børn, der gaa eller komme til at gaa i Marselisborg Kostskole, blandt mange andre smukke Minder i deres senere Liv ogsaa vil mindes, men ikke standse ved og nøjes med N. F. S. Grundtvigs efter eget Sigende eneste lyse Minde fra hans Skoletid i Aarhus, — »Bølgeskulpene fra Marselisborg Strand«.

SKOLEEFTERRETNINGER

ved

OLAF GUDME.

Marselisborg Kostskole begyndte sin Virksomhed 19. August 1898. Ved Indvielsen holdt Hr. Stiftsprovst Sørensen følgende Tale:

»Alt, hvad I foretage Eder, det gøre af Hjærtet, som for Herren og ikke som for Menneskene« (Kol. 3.23).

At gøre noget af Hjærtet er ingenlunde det samme som at gøre det med Lyst, men derimod at gøre det saaledes, at det bliver den sande Aabenbaring af Hjærtets Tro, Haab og Kærlighed, hvori baade det guddommelige og det sandt menneskelige i vort Liv vinder i Sandhed og Styrke. At gøre noget med Lyst er en ringe Ting, at gøre noget af Hjærtet er en stor Ting. Det gamle Mundheld: »Lysten driver Værket« hyldes af mange, maaske af de allerfleste, og skattes alt for højt; thi det, vi kalde Lyst, er af tvivlsom Værd, fordi Lysten savner den udholdende Kraft i Modgangens Dage og mangler Besindighedens ophøjede Troskab i Modgangs Tider. Lyst er altid i højere eller ringere Grad befængt med Egenkærlighed og Forfængelighed. Førre vi Lysten hen til hellige Steder, hvor Ydmyghed og Sandhed bo, saa blegner den af en hemmelig Frygt. Kan man sige om et Menneske, at han har Lyst til at taale Forhaanelse for Sandhedens Skyld eller lide for Jesu Navns Skyld? Nej, det kan man ikke. Jeremias havde ikke Lyst til at være Profet og saaledes prædike Guds Ord for det vantro og genstridige Israels Folk, som vilde haane og spotte ham; han bad sig fri for den profetiske Gerning, men hans Bøn blev nægtet ham, han blev tvungen til at være Profet. Han manglede altsaa Lyst dertil; men alligevel gjorde han sin Gerning, som den skulde gøres, thi han gjorde den for Herren og ikke som for Menneskene. Luther havde ikke Lyst til at være Reformator, han unddrog sig derfra i henvend en halv Snes Aar. Han fik aldrig Lyst dertil; havde det været Tilfældet med ham, var han bleven Revolutionens, Omvæltningens Mand og ikke en af de store Aander, der fornyede Jordens Skikkelse.

»Lysten driver Værket« maa ikke være det Ord, hvormed denne Skoles Lærere beskrive den fremadragende Kraft, hvormed de ville virke i deres Kald, nej, deres Valgsprog bør være dette: »Christi Kærlighed tvinger os« (2 Kor. 5. 14); det er den stærkeste af alle opdragende Kræfter.

Jeg vil ikke her indlade mig paa at beskrive i det enkelte, hvad og hvormeget Disciplene i denne Skole skulle lære, kun det ene vil jeg sige, at de unge Mennesker, som skulle udgaa herfra, skulle have *lært at lære*, saa at de i deres forskellige Livsstillinger maa være dygtige til at gaa længere frem og stige højere op. Dertil udkræves, at de ikke blot lære meget, men ogsaa have set meget, aandelig talt; deres Øjne maa aabnes for det sande, gode og skønne baade i Aandens, Naturens og Historiens Verden. De skulle have lært at se, hvorledes Aristides vejede Fordel mod Ret og førte Retten til Sejr; de maa hjælpes til at se Sokrates med fast Haand gribe Giftbægeret og roligt se tilbage paa det Liv, der svandt for ham, og vende Øjet mod det tilkommende Liv, hvis sande Væsen var skjult for ham. Disciplenes Øjne maa oplades til at se, hvorledes Fabius Maximus havde Mod til at taale Beskyldningen for Fejghed, medens han ved at tøve frelst den Hær, der vilde storme blindt frem mod det visse Nederlag; og fremdeles skulde de lære at se, hvorledes

»Leonidas stod uforfærdet,
Til Heltedøden ham bag Klippen fandt;
Men Daniel Rantzau stod bag Sværdet,
Og brugte Sværdet til han vandt«,

Ungdommen maa lære Modersmaalet ej blot som andre Sprog, men saaledes, at Modersmaalet lærer dem at elske Danmark, det Land, som Gud har givet os, og som vi »skylde alt, hvad vi kunne udrette«. Ungdommen maa lære at kende sig selv ved at se det eneste sande Menneske og ligne ham.

Skønt det umuligt kan være en Skoles Maal at gøre Disciplene til lysende Stjærner for Samtid og sene Slægter, maa det dog ubetinget være dens Maal at hindre dem efter bedste Evne i at være vildledende Stjærner. Det maa siges dem saa højt, at de føle det dybt:

»En Stjerne er du ikke selv,
Men fra det nære, fra det fjærne
Skal Billedet af hver en Stjerne
Sig spejle i din Sjæl«.

Hermed være denne Skole indviet og velsignet!

Derefter havde Bestyreren Ordet for at forklare Betydningen af en Kostskole, hvorefter Eleverne fordeltes i Klasserne og Forældrene tog Lokalerne i Øjesyn.

Skolens Plan.

Skolen optager Elever dels som skolesøgende dels som Kostgængere. Disse sidste fordeles i Værelserne 2 à 3 sammen og have Adgang til vore daglige Værelser, for at de, saa vidt det er muligt, kunne føle sig som i et Hjem. Man vil bestræbe sig for, at Eleverne ikke skulle føle sig ensomme, men som Medlemmer af Familien, saa at de kunne bevæge sig frit og utvungen og modtage den Paavirkning af Familielivet, som er saa nødvendig og dannende for Børn, men som saa hyppig maa savnes.

Det daglige Liv paa Skolen er indrettet paa følgende Maade: Om Morgenen Kl. 7 vækkes Eleverne, hvorefter der drikkes Te Kl. 7.15. Kl. 8 (om Vinteren 8.30) begynder Skolegangen, der foruden de almindelige Frikvarterer afbrydes ved Frokosten fra 9.45—10.15. Skoletiden ophører om Sommeren Kl. 2, om Vinteren Kl. 2.15. Kl. 2.20 spises der til Middag, fra Kl. 3 (om Vinteren Kl. 3.15) til Kl. 4.45 drives Friluftssport, fra 4.45—5 drikkes Kaffe, fra 5—7.30 er der Lektielæsning, fra 7.30—8 spises til Aften. Efter Aftensbordet samles Eleverne, for saa vidt de ere færdige med Lektierne, i Dagligstuen, hvor Tiden indtil Sengetid Kl. 9¹/₂ fordrives med Oplæsning, Musik eller forskellige Slags Spil.

Tilsynet med Elevernes Bohave og med Ordenen paa Værelserne føres af Bestyreren og de paa Skolen boende Lærere, medens Husmoderen efterser Klæderne og foretager mindre Reparationer.

Tilsynet med Lektielæsningen og Friluftssporten føres af Bestyreren og Skolens Lærere. Af Friluftssport drives for Tiden Fodbold, Kricket, Keglespil, Lawn-Tennis og Krocket. Keglebanen, Krocketpladsen og Lawn-Tennispladsen ere beliggende i Haven, Fodbold- og Kricketpladsen umiddelbart uden for Haven. Til Svømning og Badning er bygget en større Badeanstalt, som kan rumme 30—40 Elever.

Lokalerne, som benyttes, ere Marselisborg Hovedbygning med 23 Værelser og en mindre Gymnastiksal; under Bygning er en stor Skolebygning, beliggende ud mod Haven; den vil komme

til at rumme 14 store Klasseværelser og 9 Elev- og Lærerværelser. Til Skolen hører den 7 $\frac{1}{2}$ Td. Land store Have.

Elever, hvis Hjem er saa nært, at de kunne gaa hjem om Aftenen, kunne deltage i Maaltiderne efter en nærmere fastsat Betaling.

Kostgængere ere følgende.

Iver Gudme.
Robert Nielsen.
Ludvig Kjærtinge.
Chr. Schou.
Henrik Kampmann.

Elever, der bo hjemme om Natten, men have deltaget i Maaltiderne ere:

Andreas Peter Precht.
Albert Stilling.
Viggo Rahr.
Christian Rahr.
Knud Nielsen.

Skolesøgende Elever kunne endvidere for en nærmere fastsat Betaling deltage i Friluftssporten og Lektielæsningen. Foruden de ovenfor nævnte have følgende deltaget deri:

William Frisch.
Svend Frisch.
Palme Beck.
Oluf Beck.
August Beck.
Ejnar Jensen.
Knud Ollendorff.
Knud Kjær.
Poul Peter Knudsen.
Jens Holst Knudsen.
Carl Knudsen.
Valdemar Knudsen
Olaf Fleischer.
Otto Fleischer.
Jens Holst.

Ejnar Hald.
 Carl Guldmann.
 Øjvind Winge.
 Aage Riis.
 Jørgen Jørgensen.
 Søren Peter Møller.

Betalingen.

Betalingen for Kostgængere erlægges kvartalsvis forud og er for Kost, Logi, Brændsel, Belysning, Inspektionspenge, Skolepenge og Indskrivningspenge:

for Forberedelsesklasserne	800 Kr.
» I—IV.	900 —
» V—VI	1000 —

Ønskes Eneværelse til en Elev, betales 1400 Kr.: For Vask betales særskilt 30 Kr. aarlig, hvis den ønskes besørget gennem Skolen. Eleverne maa selv medbringe Seng med Sengeklæder og 4 Par Lagener, en Kommode eller et mindre Skab, Servante med Vandtøj og Spildespand, 8 Haandklæder, Pose til snavset Tøj, Gaffel og Ske forsynet med Navn. For Værelsets Udstyr sørger iøvrigt Skolen; ønskes noget særligt medbragt, maa Aftale i hvert enkelt Tilfælde træffes med Bestyreren, ligesom ogsaa Aftale om Lommepenge træffes for hver enkelt Elevs Vedkommende. Udmeldelsen maa ske med et Fjerdingaars Varsel. Betalingen erlægges hos Skolens Kasserer, *Overretssagfører E. Secher*, St. Torv 3, Aarhus, fra hvem Regninger udsendes ved hvert Kvartals Begyndelse, altsaa 1. Aug., 1. Novbr., 1. Febr. og 1. Maj. Naar en Elev indmeldes ved et Skoleaars Begyndelse, fradrages Kost og Skolepenge for $\frac{1}{2}$ Maaned i det første Kvartal; derimod betales fuldt ud for sidste Kvartal, hvis en Elev udmeldes ved et Skoleaars Slutning.

For skolesøgende er Betalingen følgende:

1. Forberedelsesklasse	5 Kr. maanedlig.
2.—3. do.	6 — —
4.—5. do.	8 — —
I—II Klasse	10 — —
III—IV do.	12 — —
V—VI do.	15 — —

Endvidere betales for skolesøgende i Indskrivningspenge 5 Kr. og i Brændselspenge 5 Kr. aarlig, der indkræves med 2½ Kr. i Novbr. og 2½ Kr. i Febr. Betalingen erlægges maanedvis forud, og Regningerne udsendes fra Skolens ovennævnte Kasserer ved hver Maanedes Begyndelse. Ønsker nogen at betale kvartalsvis, træffes i hver enkelt Tilfælde Aftale med Kassereren eller Bestyreren. Udmeldelse maa ske med en Maanedes Varsel.

For Deltagerne i Friluftssporten betales af skolesøgende 2 Kr. maanedlig. For Deltagelse i Læseinspektionen 3 Kr. maanedlig. For Deltagelse i Pensionatets Frokost, Middag, Eftermiddagskaffe, Skov- og Læseinspektion betales 42 Kr. maanedlig, dog med Fradrag af ½ Maaned for Juleferien, ¼ for Paaske, ¼ for Pintse og ½ Juli og ½ August for Sommerferien.

Lærerne og Fagfordelingen.

Hr. Cand. mag. Henry Bruun: Latin III, Fransk 5 F.—III, Geografi I—II, Historie 2—3 F. Fransk og Geografi med Pige-klassen.

Hr. Cand. phil. Alb. Claudi: Naturlære III, Matematik og Regning I—III, Tysk 4 F., Gymnastik 5 F.—III, Tegning II—III. Matematik og Naturlære med Pige-klassen.

Hr. Cand. mag. Henry Gudme: Latin II, Tysk 3 F., I, Historie 4 F.—II, Geografi 2—3 F., III, Dansk 1 F., Latin, Græsk, Historie med Pige-klassen.

Fru Kathrine Gudme: Historie, Religion 1 F., Skrivning 1—2 F.
 Frk. Hulda Hansen: Naturhistorie 2 F.—III, Regning 1—5 F.,
 Skrivning 3 F.—II, Sang 3 F.—I, Gymnastik 1—4 F. Natur-
 historie med Pigeklassen.

Hr. Cand. phil. Hans Sørensen: Dansk 2 F.—III, Engelsk I—III,
 Geografi 4—5 F., Tegning 4—5 F. Dansk med Pigeklassen.

Bestyreren: Tysk i III, II, 5 F., Historie i III, II R, Latin i I,
 Religion i II, I, 3 og 2 F., Tegning I. Tysk med Pigeklassen.

Timefordelingen.

	1. F.	2. F.	3. F.	4. F.	5. F.	I		II		III	
	1.	2.	3.	4.	5.	S	R	S	R	S	R
Dansk	6	6	6	4	4	2		2		2	
Latin	»	»	»	»	»	6		7		8	
Tysk	»	»	4	4	4	3		4		3	
Fransk	»	»	»	»	4	4		3		3	
Engelsk	»	»	»	»	»		4		5		5
Religion	2	2	2	2	2	2		2		»	
Historie	2	2	2	2	2	2		2	1	3	1
Geografi	»	2	2	2	2	2		2		2	
Naturhistorie	»	2	2	2	2	2		2		2	
Naturlære	»	»	»	»	»	»		»		2	
Mathematik og Reg- ning	5	5	5	5	5	5	1	5	1	6	2
Tegning	»	»	»	2	2		1	1		1	
Skrivning	5	5	3	3	3	2		2		»	
Sang	»	»	2	2	2	2		»		»	
Gymnastik	4	4	4	4	4	4		4		4	
Sum	24	28	32	32	36	6+30	+6	7+29	+7	8+28	+8

Eleverne.

Skolen havde den 1. Maj 62 Elever fordelt i Klasserne paa følgende Maade:

III Klasse.

Poul Peter Knudsen, Inspektør Knudsen, Aarhus.
 Jørgen Nymark, Sognefoged, Gaardejer Thomas Jensen, Skaade.
 Knud Ollendorff, Konsul Ollendorff, Aarhus.
 Andreas Peter Precht, Skolelærer og Kirkesanger Precht, Holme.

II Klasse.

William Frisch, praktiserende Læge Frisch, Aarhus.
 Ejnar Hald, Fuldmægtig Hald, Aarhus.
 Knud Kjær, Agent Achton Kjær, Aarhus.
 Søren Peter Møller, Isenkræmmer Møller, Aarhus.
 Niels Nybro, Landpostbud Søren Mikkelsen, Hasselager.
 Robert Nielsen, Fabrikant Nielsen, Skive.
 Albert Stilling, Direktør Stilling, Aarhus.

I Klasse.

Palme Beck, Forpagter Beck, Marselisborg.
 Holger Lützhøft Christensen, Pastor Christensen, Beder.
 Olaf Fleischer, Arkitekt Fleischer, Aarhus.
 Svend Frisch, Br. til W. Fr. i II.
 Jens Holst, Dyr læge Holst, Herning.
 Jørgen Jørgensen, Entreprenør Jørgensen, Aalestrup.
 Carl Knudsen, Br. til P. P. K. i III.
 Jens Holst Knudsen, Br. til P. P. K. i III.
 Chr. Rahr, Grosserer Rahr, Aarhus.
 Aage Riis, Vinhandler Riis, Aarhus.
 Øjvind Winge, Sagfører Winge, Aarhus.

5. Forberedelseskasse.

Christian Lützhøft Christensen, Br. til H. L. Chr. i I.
 Henrik Kampmann, Købmand Niels Kampmann, Aarhus.
 Ludvig Kjærtinge, Fabrikejer Kjærtinge, Hørning.
 Christian Schou, Købmand Schou, Skive.

4. Forberedelsesklasse.

Otto Fleischer, Br. til O. F. i I.
 Carl Guldmann, Direktør Guldmann, Aarhus.
 Ejnar Jensen, Købmand Carl Jensen, Aarhus.
 Knud Magnus Nielsen, Branddirektør Nielsen, Aarhus.
 Axel Vedel Storm, Distriktslæge Storm, Hørning.
 Carl Quist, Værkfører Quist, Aarhus.

3. Forberedelsesklasse.

Oluf Beck, Br. til P. B. i I.
 Carl Kissmeyer, afd. Læge Kissmeyer, Aarhus.
 Valdemar Knudsen, Br. til P. P. K. i III.
 Asger Pries, Skovrider Pries, Aarhus.
 Jørgen Vind, Togfører Vind, Aarhus.

2. Forberedelsesklasse.

Henry Larsen, Maskinarbejder Larsen, Aarhus.
 Anton Ramsing, Fabrikant Ramsing, Aarhus.
 Ludvig Rasmussen, Bygningsnedker Rasmussen, Aarhus.
 Karl Emil Ruge, Direktør Ruge, Aarhus.
 Axel Sabroe, Fabrikant Sabroe, Aarhus.
 Axel Wilken, Overassistent Wilken, Aarhus.

1. Forberedelsesklasse.

August Beck, Br. til P. B. i I.
 Svend Carlsen, Rejsende Carlsen, Aarhus.
 Wermund Frandsen, Togfører Frandsen, Aarhus.
 Iver Gudme, Skolebestyrer Gudme, Marselisborg.
 Søren Valdemar Hansen, Distriktskorstensfejer Hansen, Aarhus.
 Peter Kock, Trafikinspektør Kock, Aarhus.
 Aage Penich, Toldassistent Penich, Aarhus.
 Selmer Loft Petersen, Gaardejer Petersen, Viby.
 Viggo Rahr, Br. til Chr. R. i I.
 Erik Secher, Herredsfuldægtig, Cand jur. Secher, Aarhus.
 Kaj Smith, Skibsmægler Smith, Aarhus.
 Immanuel Strand, Lokomotivfører Strand, Aarhus.
 Hans Otto Windel, Fabrikant Windel, Aarhus.

Desuden have følgende unge Piger læst i en særskilt Klasse svarende til III Kl:

Ellen Bendsen, Sygehusinspektør Bendsen, Aarhus.

Bodil Gunst, Direktør Gunst, Aarhus.

Ester Fleischer, Arkitekt Fleischer, Aarhus.

Ingeborg Fleischer, Søster til foregaaende.

Nanna Lyngby, Pastor Lyngby, Aarhus.

Astrid Winge, Sagfører Winge, Aarhus.

I Aarets Løb ere følgende Pensa læste:

Dansk.

1. Forb. Abc. efter Julie Heins »Hanebogen.«

2. Forb. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog I: S. 1—60 (undt. S. 41—50), 92—104, 124—140, 171—177, undtagen nogle af Digtene. Vers (efter samme Bog): »Dansen i Skoven«, »Bonden fra Lemvig«, »Kejseren og den fattige Kone«. Genfortælling (S. B.): »Grantræet«, »Maanen fortæller«, »Den røde Mand«. — En Stil om Ugen (Afskrift). — Grammatik (mundtligt): Navneord og Udsagnsord.

3. Forb. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog I: S. 1—117, 171—177, undt. 41—50 og enkelte af Digtene. Vers og Genfortælling som 2. F. — En Stil om Ugen (Afskrift) samt nogle Diktatstile. — Grammatik (mundtligt): Navneord, Udsagnsord, Tillægsord, Stedord; Grundled og Omsagn.

4. og 5. Forb. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog I: S. 60—138. — Vers: »Kejseren og den fattige Kone«, »En Ven«, »St. Laurentius«, »Dragonhesten«, »Matrosen«, »Kaalormen«. — Genfortælling: S. 1—6. — Mikkelsens Sproglære med Øvelsesstykker: Formlæren og det vigtigste af Sætningslæren. — 1 Stil om Ugen, dels Genfortælling, dels fri Stile, dels Diktat.

I. Kl. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog I: S. 1—50, 89—140. Vers: »Den danske Soldat«, »Dragonhesten«, »Søren

Kanne«, »Niels Ebbesen«, »Smeden og Bageren«. — Mikkelsens Sproglære med Øvelsesstykker. — 25 Stile.

II. Kl. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog II: S. 20—106. — Mikkelsens Sproglære med Øvelsesstykker. — Analyse efter Mandix Schou: »Sætningsadskillelsen«. — 1 Hjemmestil og (Realklassen) 1 Skolestil hver Uge (ialt 33 + 24).

III. Kl. Borchsenius og Winkel Horns Læsebog II: Forskellige Stkr. af I og II Afdel. (Literaturprøverne til Oehlenschläger). Dels læst, dels forelæst: Holberg: »Jean de France«, »Jacob v. Thybo«. — Oehlenschläger: »Axel og Valborg.« — Blicher: »Landsbydegnens Dagbog«, »Hosekræmmøren«, »Røverstuen.« — Heiberg: »Alferne«. — Hauch: »Søstrene paa Kinnekulle«. — Hertz: »Svend Dyrings Hus«. — Indledning til den nordiske (og græske) Mytologi. — Schneekloth's Grammatik. — Analyse efter Mandix Schou: »Sætningsadskillelsen«. — 1 Stil om Ugen (ialt 25 Stile).

Latin.

I. Kl. Hauch: Latinsk Læsebog I, St. 1—117. — 1 Stil om Ugen.

II. Kl. Caesar: De bello Gallico Lib. I, cap. I—XXXVIII. — Madvigs Grammatik: De uregelmæssige Verber. — Kasuslæren. 2 Stile om Ugen.

III. Kl. Caesar: De bello Gallico IV; Cicero: Oratio in Catilinam I — Ovid: Pyramus og Thisbe; Philemon og Baucis; Ceres Vers 1—92, læst og repeteret. — Caesar: De bello Gallico, Lib. V, læst men ikke repeteret. — Madvigs Grammatik fra § 177—§ 332; Formlæren repeteret. — 2 Stile om Ugen.

Tysk.

3. Forb. Ipsen og Bovien: Tysk Begynderbog, Stk. 1—25.

4. Forb. Ipsen og Bovien: Tysk Begynderbog, Stk. 1—50.

5. Forb. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for de lavere Klasser, Stk. 1—32. — Det læste gennemgaaet fra Dansk til Tysk efter Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Begyndere. 1 Stil om Ugen efter samme Bog. — Ipsen: Tysk Grammatik: Det vigtigste af Formlæren.

I Kl. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Mellemlklasserne S. 1—50. — Ipsen: Tysk Grammatik: Formlæren. — 1 Stil om Ugen.

II Kl. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Mellemlklasserne, S. 80—140. — Det læste er gennemgaaet fra Dansk til Tysk efter Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemlklasserne. 1 à 2 Stile om Ugen efter samme Bogs Tillæg. — Skouboe: Gloserækker. Ipsen: Tysk Grammatik: Formlæren.

III Kl. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Mellemlklasserne, S. 80—140. — En Del af det læste er gennemgaaet fra Dansk til Tysk efter Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemlklasserne. — Stile efter samme Bogs Tillæg. Gloser efter Skouboes Gloserækker. Ipsen: Tysk Grammatik: Formlæren rep., Syntaksen til Maaderne. — Gudme: Tysk Maanedslæsning 2, 3, 4.

Fransk.

5. Forb. C. Michelsen: Fransk for Begyndere, Stk. 1—40.

I Kl. C. Michelsen: Fransk for Begyndere fra Stk. 28 Bogen ud. — Jung: Fransk Grammatik § 34—§ 73 og § 87—§ 94. De danske Stykker ere skrevne som Stile.

II Kl. C. Michelsen: Fransk for Mellemlklasserne, S. 1—56. — Jung: Fransk Grammatik § 34—§ 73 og § 87—§ 99. — 1 Stil om Ugen.

III Kl. C. Michelsen: Fransk for Mellemlklasserne fra S. 55 Bogen ud, og Bovien og Høpfner: Moderne franske Forfattere, S. 1—24. Jung: Fransk Grammatik §§ 73—99 læst og repeteret; fra § 34—§ 73 repeteret. — Pio: En Samling franske Ord til Udenadslæren, c. 25 S. — Extemporal. — 1 Stil hver 14de Dag.

Engelsk.

I R. Listovs Elementarbog, de danske Stk. tillige skrevne som Stile. Listov: Ledetraad II, Stk. 1—68, de danske Stk. læste uden Forberedelse paa Skolen. — Rosings Formlære.

II R. Listovs Ledetraad III, de danske Stk. tillige skrevne som Stile. — Listov: Engelske Læsestykker II, S. 1—41 — Boysen: Engelske Digte S. 1—16. — Rosings Formlære. — Stil:

1 Version paa Skolen og 1 hjemme hver Uge (efter Listovs Læsestykker II); 1 Stil hver Uge paa Skolen efter Ledetraaden III og Listov: Engelske Stiløvelser I.

III R. Listov: Engelske Læsestykker II, S. 1—41, 61—85. Listov: Udvalg af engelske Forfattere I, S. 38—65. — Extempore: Læsestk. II, S. 41—61, 85—89. — Maanedslæsning: Udvalg I, S. 1—38, 81—92. — Boysen: Engelske Digte, S. 15—36. — Version efter Nissens Opgaver, S. 1—30. — Stil efter Listov: Engelske Stiløvelser I. — Rosings Formlære (enkelte Dele efter Løkkes Grammatik).

Religion.

1. Forb. Efter mundtlig Fortælling: Jesu Fødsel og Død, enkelte af hans Mirakler.

2. Forb. Chr. Møllers Bibelhistorie for Elementarskolen: Til Dommerne. — Salmer.

3. Forb. Chr. Møllers Bibelhistorie for Elementarskolen: Til Rigets Deling. — Salmer.

4. Forb. Chr. Møllers Bibelhistorie for Elementarskolen: Den nye Pagt. — 13 Salmer.

5. Forb. Chr. Møllers Bibelhistorie for Elementarskolen: Hele Bogen. — 13 Salmer.

I Kl. Assens: Mindre Bibelhistorie: Den nye Pagt. — Balslevs Katekismus: Troesartiklerne. — Nogle Salmer.

II Kl. Assens: Mindre Bibelhistorie: Den nye Pagt. — Balslevs Katekismus: Troesartiklerne. — Nogle Salmer.

Historie.

1. Forb. Efter mundtlig Fremstilling: Nordens Gudelære; nogle Sagnkonger.

2. Forb. Ottosen: Børnenes Fædrelandshistorie: Fra de ældste Tider til Kristian I.

3. Forb. Ottosen: Børnenes Fædrelandshistorie: Fra de ældste Tider til Enevældens Indførelse.

4. Forb. Ottosen: Børnenes Verdenshistorie, forfra til S. 60.

5. Forb. Ottosen: Børnenes Verdenshistorie: Oldtid og Middelalder.

I Kl. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I: Oldtiden.

II Kl. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I: Middelalderen.

II R. Kl. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I: Oldtiden.

III Kl. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I: Oldtiden; samme Bog II, undtagen Norden.

Geografi.

2. Forb. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3): Europa til Holland og Belgien.

3. Forb. Som 2. Forb.

4. Forb. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3): Europa.

5. Forb. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3): Hele Bogen.

I Kl. Dahlberg: Større Geografi (Nr. 1): Europa til Sydeuropa.

II Kl. Dahlberg: Større Geografi (Nr. 1): Fra Mellemeuropa til Asien.

III Kl. Dahlberg: Større Geografi: Asien, Afrika, Amerika, Australien.

Naturhistorie.

2. Forb. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie: Pattedyrene.

3. Forb. Som 2. Forb.

4. Forb. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie, til S. 79. — Botanik efter mundtlig Fremstilling.

5. Forb. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie, fra S. 93 Bogen ud (68 Sider). — Botanik efter mundtlig Fremstilling.

I Kl. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie til S. 140. — Botanik efter mundtlig Fremstilling.

II Kl. Lütken: Zoologi Nr. 2: Mennesket, Pattedyr og Fugle. — V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik til S. 64.

III Kl. Lütken: Zoologi Nr. 2: Mennesket, Pattedyrene, Fuglene og Leddyrene til Krebsene (157 Sider). — V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik: Den almindelige Del, samt de tokimbladede (138 Sider).

Matematik og Regning.

1. **Forb.** Addition og Subtraktion i ubenævnte Tal.
2. **Forb.** De fire Regningsarter i ubenævnte Tal.
3. **Forb.** N. J. Meiers Regnebog I til § 8.
4. **Forb.** Meiers Regnebog I repeteret. — Begyndt paa Brøk.
5. **Forb.** Baden og Johnsens Regnebog II til § 13.

I Kl. Jul. Petersen: Aritmetik I: Addition, Subtraktion, Multiplikation og Division (1—54). — Jul. Petersen: Geometri: I Kapitel. — Baden og Johnsens Regnebog I, §§ 1—24.

II Kl. Jul. Petersen: Aritmetik I: Repeteret fra Multiplikation til Potens (20—56); læst og repeteret fra Potens til »største Fællesmaal« (56—86). — Jul. Petersens Geometri: Kapitel II; repeteret det meste af Kap. I. — Baden og Johnsens Regnebog II §§ 1—11.

III Kl. Jul. Petersen: Aritmetik I; af II Del læst og repeteret indtil Logaritmer, læst Logaritmer. — Jul. Petersen: Geometri: III Kapitel; c. Halvdelen af II Kap. repeteret (64—80). — Baden og Johnsens Regnebog II samt Opgaver af Knud Kristensens Regnebog.

Naturlære.

III Kl. Ellingers Fysik: Ligevægtskæren (1—104), Magnetismen og 20 Sider af Elektriciteten (til den elektriske Strøm).

Kursus for unge Piger.

Dansk. Mikkelsens Grammatik. — Analyse efter Mandix Schou. — 1 Stil om Ugen. — Rønnings Literaturhistorie til Holberg.

Latin. Hauch: Latinsk Læsebog I. — Caesar: De bello Gallico, Lib. VII. — Madvigs Grammatik: Formlæren og Kasuslæren.

Græsk. K. Hude: Græsk Elementarbog. — Berg: Græsk Grammatik: Formlæren. — Xenophons Anabasis.

Tysk. Gudme: Maanedslæsning, Nr. 1, 2, 3, 4. Formlæren efter Ipsens Grammatik. 1 Stil om Ugen efter Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemlæserne.

Fransk. C. Michelsen: Fransk for Begyndere; samme: Fransk for Mellemlæserne til S. 56. — Bovien og Høpfner: Moderne franske Forfattere. — Jung: Grammatik fra § 34—§ 99.

Historie. Bloch: Lærebog i Historie I og II: Oldtid, Midaldaler og Nyere Tid (Halvdelen).

Geografi. Dahlberg: Større Geografi: Europa, læst og repeteret; Asien læst.

Naturhistorie. Lütken: Zoologi Nr. 2: Mennesket, Pattedyr og Fugle. V. A. Poulsen: Botanik: Den almindelige Del samt de tokimbladede.

Matematik. Jul. Petersen: Aritmetik I, §§ 1—86. Jul. Petersen: Geometri, Kap. I—II.

Naturlære. Ellingers Fysik: 60 Sider af Ligevægtslæren.

Bogfortegnelse

for det kommende Skoleaar.

1ste F.

Julie Heins: Hanebogen. Salmebogen. — Tabel.

2den F.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for de laveste og mellemste Klasser. A. Boysen: Ledetraad til Brug ved den første Grammatikundervisning I. Chr. Møller: Bibelhistorie for Elementarskolen. Salmebogen. Ottosen: Børnenes Fædrelandshistorie. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3). — Dahlbergs Atlas. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie. Tabel. N. J. Meiers Regnebog I.

3dje F.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for de laveste og mellemste Klasser. A. Boysen: Ledetraad til Brug ved den første Grammatikundervisning I. Chr. Møller: Bibelhistorie for Elementarskolen: Salmebogen. Ipsen og Bovien: Tysk Begynderbog. Ottosen: Børnenes Fædrelandshistorie. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3). Dahlbergs Atlas. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie. Tabel. N. J. Meier: Regnebog I.

4de F.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for de laveste og mellemste Klasser. A. Boysen: Ledetraad til Brug ved den første Under-

visning i Grammatik I. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære med Øvelsesstykker. Bovien og Ipsen: Tysk Begynderbog. Chr. Møller: Bibelhistorie for Elementarskolen. Salmebogen. Ottosen: Børnenes Verdenshistorie. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3). Dahlbergs Atlas. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie. Baden og Johnsen: Regnebog I. Tabel.

5te F.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for Skolernes laveste og mellemste Klasser. A. Boysen: Ledetraad til Brug ved den første Grammatikundervisning II. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære med Øvelsesstykker. Chr. Møller: Bibelhistorie for Elementarskolen. Salmebogen. Balslevs Lærebog. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for de lavere Klasser. Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for de lavere Klasser. Ipsen: Tysk Grammatik. C. Michelsen: Fransk for Begyndere. Ottosen: Børnenes Verdenshistorie. Dahlberg: Mindre Geografi (Nr. 3). Dahlbergs Atlas. Balslev: Dyrerigets Naturhistorie. Baden og Johnsen: Regnebog I. Tabel.

1ste stud. og Realklasse.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for de laveste og mellemste Klasser. A. Boysen: Ledetraad til Brug ved den første Grammatikundervisning II. A. Boysen: Danske Retskrivningsøvelser II. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære med Øvelsesstykker. Assens: Mindre Lærebog i Bibelhistorien. Hansen: Guds Rige. Salmebogen. Hauch: Latinsk Læsebog I. Madvig: Latinsk Grammatik. Listov: Engelsk Elementarbog. Rosing: Kortfattet engelsk Formlære. Listov: Ledetraad i Engelsk II. C. Michelsen: Fransk for Begyndere. Jung: Fransk Grammatik. C. Michelsen: Franske Stiløvelser I. Jean Pio: En Samling franske Ord. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Begyndere. Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Begyndere. Ipsen: Tysk Grammatik. Skouboe: Tyske Gloserækker. Ottosen og Schmidt: Lærebog i Historien for Realskoler I. Dahlberg: Større Geografi (Nr. 1). Dahlbergs Atlas. Lütken: Zoologi Nr. 2. V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik. Jul. Petersen: Aritmetik I. Jul. Petersen: Geometri. Baden og Johnsen: Regnebog I.

2den stud. og Realklasse.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for de mellemste og højere Klasser. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære for Realskoler. Mandix Schou: Haandbog til Hjælp ved Læren om Sætningsadskillelsen. Assens: Mindre Bibelhistorie. Balslevs Lærebog. Salmebogen. Caesar: de bello Gallico. Madvigs Grammatik. Iversens Stiløvelser. Listov: Ledetraad i Engelsk III. Listov: Engelske Læsestykker, II Afdel. Boysen: Engelske Digte. Rosing: Engelsk Formlære. C. Michelsen: Fransk for Mellem-

klasserne. C. Michelsen: Franske Stiløvelser I. Jung: Fransk Grammatik. Jean Pio: En Samling franske Ord. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Mellemklasserne. Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemklasserne. Ipsen: Tysk Grammatik. Skouboe: Tyske Gloserækker. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I. Erslev: Historisk Atlas. Dahlberg: Storre Geografi. Dahlbergs Atlas. V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik. Lütken: Zoologi Nr. 2. Jul. Petersen: Aritmetik I. Jul. Petersen: Geometri. Baden og Johnsen: Regnebog II.

3dje stud. og Realklasse.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog for Skolernes mellemste og højere Klasser. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære for Realskoler. Mandix Schou: Haandbog til Hjælp ved Sætningsadskillelsen. Assens: Mindre Bibelhistorie. Balslevs Lærebog. Salmebogen. Latinsk Læsebog efter Aftale. Madvig: Latinsk Grammatik. Iversen: Latinske Stiløvelser. Listov: Engelske Læsestykker, II Afd. Listov: Udvalg af engelske Forfattere, I Hefte. Boysen: Engelske Digte. Rosing: Engelsk Grammatik. C. Michelsen: Fransk for Mellemklasserne. C. Michelsen: Franske Stiløvelser I. Bovien og Høpfner: Moderne Franske Forfattere I. Jung: Fransk Grammatik. Jean Pio: En Samling franske Ord. Bovien og Ipsen: Tysk Læsebog for Mellemklasserne. Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemklasserne. Gudme: Tysk Maanedslæsning Nr. 2, 4 og 6. Ipsen: Tysk Grammatik. Skouboe: Tyske Gloserækker. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler II. Erslev: Historisk Atlas. Dahlberg: Storre Geografi. Dahlbergs Atlas. V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik. Lütken: Zoologi Nr. 2. Ellinger: Fysik. Jul. Petersen: Aritmetik I og II. Jul. Petersen: Geometri. Baden og Johnsen: Regnebog II.

IV stud. og Realklasse.

Borchsenius og Winkel Horn: Dansk Læsebog II. Kr. Mikkelsen: Dansk Sproglære for Realskoler. Mandix Schou: Haandbog til Hjælp ved Sætningsadskillelsen. Latinsk Læsebog efter Aftale. Madvig: Latinsk Grammatik. Iversen: Latinske Stiløvelser. Hude: Græsk Elementarbog. Homer. Græsk Grammatik. Kalisch: Engelske Noveller og Skitser II. Boysen: Engelske Digte. Hansen og Magnussen: Engelske Versioner. Leunbach og Østerberg: Engelsk Ordsamling. Rosing: Engelsk Formlære. C. Michelsen: Franske Læsestykker. Bovien og Høpfner: Moderne franske Forfattere. Jung: Fransk Grammatik. C. Michelsen: Franske Stiløvelser I. Jean Pio: En Samling franske Ord. Ipsen og Bovien: Tysk Læsebog for Mellemklasserne. Bovien og Gudme: Tyske Stiløvelser for Mellemklasserne. Gudme: Tysk Maanedslæsning. Ipsen: Tysk Grammatik. Skouboe: Tyske Gloserækker. Bloch: Lærebog i Historien for Realskoler I og II. Erslev:

Historisk Atlas. Dahlberg: Større Lærebog i Geografi. Dahlbergs Atlas. Lütken: Zoologi. Nr. 2. V. A. Poulsen: Lærebog i Botanik. Jul. Petersen: Aritmetik og Algebra I og II. Jul. Petersen: Plangeometri. Lomholt: Samling af Eksamensopgaver. Logaritmetabel. Baden og Johnsen: Lærebog i Regning II. Ellinger: Fysik.

V KI.

vil senere faa Bøgerne opgivne.

Elever anmodes om ikke at skrive Navn i Bøgerne, førend de ere eftersete paa Skolen.

Hygiejniske Forhold.

Regler om smitsomme Sygdomme:

- 1) Naar der i en Familie, som har skolesøgende Børn, udbryder en smitsom Sygdom, maa Skolen forlange straks at modtage Meddelelse herom.
- 2) Er Sygdommen Skarlagensfeber, Difteritis eller en anden farligere Sygdom, vil det ubetinget være nødvendigt at forbyde alle Elever fra Hjem, hvor der findes Patienter med disse Sygdomme, al Adgang til Skolen, indtil det ved Lægeattest er klæres, at al Fare for Smitte er forbi.
- 3) Derimod vil der under en af de sædvanlige, godartede Mæslinge- og Kighosteepidemier eller andre mindre farlige smitsomme Sygdomme i Reglen ikke være nødvendigt at formene Disciple fra Hjem, hvor disse Sygdomme findes, Adgang til Skolen.

Naar en Elev er syg, maa der gives Skolen Meddelelse derom, og han maa, naar han atter møder paa Skolen, medbringe Attest fra Hjemmet.

Ligeledes maa en Elev, naar han ønskes fritagen for Gymnastik eller Badning en enkelt Dag, medbringe Attest fra Hjemmet. Skal han være fritagen i flere Dage, maa han medbringe Lægeattest.

Skolens Samlinger.

Bogsamlingen.

Skolen ejer et Bibliothek paa c. 900 Bind. Udlaan foregaar hver Onsdag og Lørdag. Kostgængere have gratis Adgang til Laan, skole-søgende betale 50 Øre hvert Kvartal; det indkomne Beløb anvendes til Forøgelse af Bibliotheket. Regnskabet vil hvert Aar findes i Skolens Program tilligemed en Fortegnelse over nye Bøger. Ordningen og Udlaanet forestaaes af Hr. Cand. mag. Henry Gudme.

Den naturhistoriske Samling.

Krage (2 Eksp. foræret af Pastor Lütken-Lehn og R. Nielsen).	Tornsvale.
Skade (foræret af Pastor Lütken-Lehn).	Hjæle.
Skovskade.	Kærmejs (foræret af W. Frisch).
Stær (foræret af R. Nielsen).	Dompap.
Taarnfalk (2 Eksp. foræret af Skovrider Pries).	Gulspurv (foræret af W. Frisch).
Lærkefalk.	Bogfinke (foræret af Aage Riis).
Hornugle.	Tidsselfugl.
Spidsand.	Egern.
Sortand.	Hermelin.
Alk (foræret af Pastor Lütken-Lehn).	Muldvarp.
Søpapegoje (foræret af Folkethingsmand, Skibslæge Rørdam).	Pindsvin.
Havmaage.	Hoved af en Kanin.
Grønspætte.	do. Ræv.
Due.	do. Sæl.
Skovspurv (foræret af Svend Frisch).	do. Raadyr (foræret af O. Bech og Vald. Knudsen).
Gårdesmutte (foræret af R. Nielsen).	do. Svin.
Sanglærke.	do. Rotte.
Graaspurv.	Skelet af en Abe.
Rødkælk (foræret af Aage Riis).	do. Hønschog.
Værling (foræret af Svend Frisch).	do. Torsk.
Solsort.	do. Frø.
Skovsneppe.	Daadyrtak.
Brushane.	Heste-, Ko- og Ornetænder (foræret af N. Nybro, J. Nyemark, A. P. Precht, P. Bech).
Strandskade (foræret af Gartner P. Vellev).	Kohorn.
Drossel (foræret af R. Nielsen).	Vinge af en Due.
	Størskæl.
	Hajkæbe.

Røkkekæbe.
 Flaggermus i Spiritus.
 Staalorm i do. (foræret af Ø. Winge).
 Hugorm (Han og Hun) i do.
 Skildpadde i do.
 Musling i do. (foræret af A. P. Precht).
 Blæksprutte i do.
 Korsedderkop i do.
 Skolopender i do.
 Krebs i do.
 Krabbe i do. (foræret af C. Knudsen).
 Bændelorm i do.

Samling Fisk i do.
 Søstjerne (foræret af A. P. Precht).
 Søpindsvin (foræret af R. Nielsen).
 Insektsamling.
 Konkyliesamling (foræret af R. Nielsen).
 Æggesamling (foræret af Chr. Rahr, P. P. Knudsen, J. Knudsen).
 Samling af forskellige Fuglereeder (foræret af N. Nybro, A. P. Precht, J. Knudsen).
 En Samling siamesiske Pattedyr og Fugle.

Ferierne i Skoleaaret 1899—1900.

Efteraarsferien fra $15/10$ til $18/10$ (begge de angivne Dage medregnede).
 Juleferien . . . » $23/12$ » $7/1$ do.
 Paaskeferien. . » $11/4$ » $17/4$ do.
 Pinseferien . . » $29/5$ » $6/6$ do.

Optagelsesprøven vil, naar særlig Aftale ikke er truffen, finde Sted Fredag den 30. Juni og Lørdag den 1. Juli.

Det nye Skoleaar begynder Mandag den 21. August Kl. 11.

Bestyreren træffes hver Skoledag mellem 1—2.

Marselisborg Kostskole, Maj 1899.

Olaf Gudme,
 Cand. theol.